

Institutt for forsvarsstudier (IFS)

Tollbugt. 10, 0152 Oslo, Norge

Institutt for forsvarsstudier er en faglig uavhengig institusjon som forvaltningsmessig er underlagt Forsvarets skolesenter (FSS), og som står under tilsyn av Rådet for forsvarsstudier med representasjon fra Forsvarsstaben, Forsvarsdepartementet, Forsvarets skolesenter og Universitetet i Oslo. Instituttet driver forskning innenfor tre områder: Militærteori og strategiske studier, norsk sikkerhetspolitikk, forsvarpolitikk og forsvarskonsept, og internasjonale konflikt- og samarbeidsmønstre.

Direktør: Professor Rolf Tamnes

Forsvarsstudier tar sikte på å være et forum for forskningsarbeider innenfor institusjonens arbeidsområder. De synspunkt som kommer til uttrykk i publikasjonen, står for forfatterens egen regning. Hel eller delvis gjengivelse av innholdet kan bare skje med samtykke fra forfatteren.

Redaktør: Tom Kristiansen

Norwegian Institute for Defence Studies (IFS)

Tollbugt. 10, N-0152 Oslo, Norway

Institutt for forsvarsstudier - Norwegian Institute for Defence Studies is an independent institute administratively attached to the Norwegian Defence Education Centre. Its activities are supervised by the Council for Defence Studies, composed of representatives from the Defence Staff, the Ministry of Defence, the Norwegian Defence Education Centre, and the University of Oslo. The Institute conducts independent research on military theory and strategic studies, on Norwegian defence and security issues, and on international patterns of conflict and cooperation.

Director: Professor Rolf Tamnes

Forsvarsstudier - Defence Studies - aims to provide a forum for research papers within the field of activities of the Norwegian Institute for Defence Studies. The viewpoints expressed are those of the authors. The author's permission is required for any reproduction, wholly or in part, of the contents.

Editor: Tom Kristiansen

Trykk: Hamtrykk A/S

ISSN 0333-3981

Hærens nye ansikt

Hurtig reaksjon, mekanisering og operativ logistikk

Kjell Inge Bjerga (red.)

Innhold

Om bidragsyterne.....	4
Kapittel 1	
Kjell Inge Bjerga	
Innledning	5
Kapittel 2	
Håkon Warø	
Er den politiske målsetting nådd med etableringen av Forsvarets innsatsstyrke – Hær?	9
Organisasjon	12
Materiell	16
Personell	19
Interoperabilitet og reaksjonskonseptet i et allianseperspektiv	23
Konklusjon	26
Kilder	28
Kapittel 3	
Ken-Tore Eriksen	
Den mekaniserte kampbataljon – Hærens nye flerbruksverktøy? ...	30
Grunnleggende politiske føringer	34
Konseptuelle og doktrinære aspekter	39
Alliansetilpasning	45
Den mekaniserte infanteribataljon – økonomisk realistisk?	48
Konklusjon	50
Kilder	52
Kapittel 4	
Audun Bye	
Er logistikken til Hærens hurtige reaksjonsstyrke nedprioritert?	54
Førstekontingenten, friksjon og kapasitet	56
Organisasjonens oppbygging og struktur – fordeler og ulemper ved små fagmiljøer	58
Hvor hører Nasjonalt støtteelement hjemme?	63
Personellmessige forhold – spesialister, kontraktspersonell og rekruttering	66
Rekrutteringens dilemmaer	70
Utfordringer knyttet til trening og utdanning	73
Konklusjon	75
Kilder	76
English summary:	
The Norwegian Army High Readiness Force	78

Om bidragsyterne

Major Håkon Warø (f. 1967) har sin utdanning fra Krigskolen, Universitetet i Tromsø og Forsvarets stabsskole, grunnstudiet (2002–2003). Warø har tjenestegjort i Brigaden i Nord-Norge og i Telemark bataljon. Han deltok som kompanisjef i KFOR I. For tiden tjenestegjør han i staben til FIST-H.

Major Ken-Tore Eriksen (f. 1968) er infanterist og ble uteksaminert fra KS2 i 1993. Han har i tillegg gjennomført Infantry Captains Career Course/US Army i 2002 og Forsvarets stabsskole, grunnstudiet (2002–2003). Major Eriksen har de siste tre årene jobbet med fagområdet mekanisert infanteri, og jobber for tiden ved våpenskolen for Kavaleriet/KAMPUKS som hovedinstruktør ved mekanisert infanteribataljon.

Kaptein Audun Bye (f. 1966) er utdannet fra Krigsskolen, US Army Logistics Management Center og Forsvarets stabsskole, grunnstudiet (2002–2003). Bye har de siste årene arbeidet med fagområdet logistikk i Hæren, og har tjenestegjort ved våpenskolen for Hærens logistikkvåpen og Distriktskommando Nord-Norge, logistikkbase. Han har erfaring som nestkommanderende ved Host Nation Support Unit. For tiden tjenestegjør Bye hos logistikkinspektøren for Hæren, våpenstab.

Kapittel 1

Innledning

Av Kjell Inge Bjerga (red.)

Hærens organisasjon etter annen verdenskrig er på mange vis en smertefull historie. Under den kalde krigen gjennomgikk Hæren langt flere omorganiseringer enn de andre forsvarsgrenene. En rekke planer ble dessuten lansert på ulike nivåer i Hæren uten å gjennomføres i praksis. I 1970 kom Borten-regjeringens stortingsmelding 54 om retningslinjer for den fremtidige utforming av Forsvarets regionale og lokale organisasjon. Det ble fastslått at Hæren skulle ha en landsdekkende organisasjon med 13 brigader. Retningslinjene ble imidlertid knapt fulgt opp fordi spriket mellom ambisjon og økonomiske og personellmessige realiteter var for stort. Viktig var også en lammende tautrekking innad i Hæren, mellom våpengrener og ulike fagmiljøer. En sterk distriktpolitisk rivalisering gjorde også sitt. Den gang som nå var Hæren dessuten den mest personellintensive forsvarsgren, og satt følgelig med en voluminøs og komplisert organisasjon med mange nivåer som grep inn i hverandre og gjorde det meget vanskelig å gjennomføre helhetlige, gjennomgripende reformer. Resultatet var en ganske uoversiktlig og omdiskutert landmilitær organisasjon på 1980-tallet og videre utover 1990-tallet, lenge etter den kalde krigens slutt.

I den nye sikkerhetspolitiske situasjonen på 1990-tallet viste det seg samtidig at militærmakt, herunder den norske hær, ble brukt mer aktivt som et instrument i internasjonal politikk. I Bondevik I-regjeringens stortingsmelding 22 i 1998 ble det gitt føringer om at Forsvaret skulle forberede seg på raskt å stille styrker til mange typer operasjoner. Året etter utga regjeringen stortingsmelding 38 om å tilpasse Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner. Det ble foreslått opprettet en såkalt "Forsvarets innsatsstyrke" for internasjonale operasjoner med bidrag fra alle forsvarsgrener.

Sommeren 2000 kom det regjeringsoppnevnte Forsvarspolitisk utvalg og den militærfaglige utredningen, Forsvarsstudien 2000, med anbefalinger om fremtidig innretning av Forsvaret. Med dette var 1990-tallets flikking på kald krigsstrukturen et tilbakelagt stadium: Kvalitet ble nå prioritert foran kvantitet og smidighet prioritert foran fastlåste strukturer og rigide regimer i det militære system. Fremtidens forsvar skulle innrettes både mot nasjonalt og internasjonalt engasjement. Dette ble i hovedtrekk fulgt opp i Stoltenberg-regjeringens stortingsproposisjon 45 våren 2001, om omleggingen av Forsvaret i et fireårsperspektiv, og i Bondevik II-regjeringens "gjennomføringsproposisjon" våren 2002. I desember 2003 la forsvarsjefen frem sin militærfaglige anbefaling om hvordan Forsvaret bør innrettes for fremtiden, og her er evnen til hurtig innsetting i et bredt spekter av operasjoner et sentralt tema.

Ved utgangen av 2003 har de siste fem års politiske vedtak om forsvarsreform vært under implementering. I alle forsvarsgrener har dette resultert i store omveltninger. Hæren ser likevel ut til å gjennomgå de største forandringene. Fra konseptet med 13 mobiliseringsbrigader til dagens struktur med knapt tre brigader, er det utvilsomt et langt sprang. Dessuten har generalinspektøren for Hæren tatt et nytt steg. Han har iverksatt en transformasjon av hele Hæren til en todelt struktur. Den ene delen er "Hærens transformasjons-

og doktrinekommando" (TRADOK). Den andre er "Hærens styrker" (HSTY), som i hovedsak består av nisjekapasiteter og en hurtig reaksjonsstyrke for både nasjonalt og internasjonalt engasjement.

Formålet med denne utgivelsen er å gi noen av Hærens offiserer av i dag anledning til å drøfte sentrale problemstillinger knyttet til Hærens nye ansikt: Den hurtige reaksjonsstyrken representerer langt på vei noe helt nytt i norsk sammenheng, viktige kjennetegn er høy kvalitet på materiell og personell, samt en klar innretning mot høyintensitets- eller krigsoperasjoner, og vi skal derfor rette blikket mot denne delen av Hærens struktur.

I det første bidraget drøfter major Håkon Warø spørsmålet om den politiske målsettingen ble nådd med etableringen av den hurtige reaksjonsstyrken som en del av brigade 12 på Østlandet sommeren 2003. I Warøs bidrag fokuseres det på reaksjonsevne, samt utfordringer som melder seg i skjæringspunktet mellom norske myndigheters høye krav til reaksjonsevne på den ene side og ivaretagelsen av de militærfaglige hensyn på den annen.

I det andre bidraget drøfter major Ken-Tore Eriksen den mekaniserte kampbataljonen som skal være selve knyttenevnen i den hurtige reaksjonsstyrken. Eriksen legger særlig vekt på å drøfte den tunge, mekaniserte bataljonen i forhold til lettere bataljonstyper, og retter oppmerksomheten mot politiske, økonomiske, doktrinære og alliansemessige aspekter ved ulike bataljonstyper. Forholdet til amerikansk tenkning på feltet står sentralt i forfatterens drøfting.

I det tredje bidraget gir kaptein Audun Bye et innblikk i aktuelle problemstillinger knyttet til Nasjonalt støtteelement, som står for logistikkstøtten i den hurtige reaksjonsstyrken ved utgangen av 2003. Bye stiller spørsmålet om logistikken er nedprioritert i reaksjonsstyrken, og drøfter organisasjonens oppbygning og struktur, samt hvilken utholdenhet og fleksibilitet den grovt sett representerer. Han drøfter også de

spesielle personellmessige forholdene i logistikelementet, som har et betydelig innslag av mange typer spesialister og kontraktspersonell.

De tre bidragene er forkortede og bearbejdede utgaver av forfatterne fordypningsoppgaver innenfor faget militærmakt og sikkerhetspolitikk ved Forsvarets stabsskole, grunnstudiet. De gir således ikke en full oversikt over transformasjonen av Hæren, men bidrar med drøftinger av noen aktuelle tema ved utgangen av 2003. Det må understrekes at de tre bidragene er blitt til i en studiesammenheng, og at de synspunkter som kommer til uttrykk står for forfatterne egne regninger.

Kapittel 2

Er den politiske målsetting nådd med etableringen av Forsvarets innsatsstyrke – Hær?

Av Håkon Warø

I hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet i perioden 1994–1998 ble det fokusert på at den internasjonale delen av Forsvarets virksomhet skulle være likeverdig med den nasjonale.¹ Telemark bataljon ble i 1993 etablert som Norges bidrag til Natos IRF-styrke.² Målsettingen med etableringen ble imidlertid av ulike grunner ikke nådd. Kosovo-krisen i 1999 avdekket avdelingens manglende evne til raskt å kunne settes inn i et oppdrag utenfor Norges grenser.³

Samtidig med oppsettingen av den første bataljonen til Kosovo (KFOR I), kom stortingsmeldingen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner.⁴ Regjeringen ga her detaljerte føringer for og beskrev en

¹ St. meld. nr. 16 (1992–93), "Hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet i perioden 1994–1998".

² Immediate Reaction Force. Telemark bataljon var opprinnelig en del av Allied Commander Europe Mobile Force Land (AMF/L).

³ Per Fredrik Ilsaas Pharo, "Norge på Balkan 1990–1999. Lessons learned", i *IFS Info* 3/2000, s. 8.

⁴ St. meld. nr. 38 (1998–99), "Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner".

konkret etablering av en helt ny avdelingsstruktur: Forsvaret skulle etablere en innsatsstyrke for internasjonale operasjoner med bidrag fra alle forsvarsgrener. Jeg skal her ta for meg Hærens bidrag til denne strukturen, det som etter hvert har blitt kalt Hærens hurtige reaksjonsstyrke.

I stortingsmeldingen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner, sies det at overordnede krav og målsetninger er "stadig høyere, både hva angår reaksjonstid, trening og utrustning og evne til å samvirke med andre lands styrker".⁵ Det sies videre: "To forhold er viktige i denne sammenheng: For det første evnen til å reagere raskt og adekvat med betydelige bidrag i en internasjonal krisesituasjon. For det andre evnen til å opprettholde et relativt høyt internasjonalt militært engasjement over tid."⁶ Det var også regjeringens syn "at Norge bør vise politisk vilje, og skape en tilstrekkelig militær evne, til å kunne delta i alle de typer artikkel 5-operasjoner og internasjonale fredsoperasjoner [som er beskrevet i meldingen]."⁷

I stortingsproposisjon 45, som kom i 2001 og handler om omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005, opprettholder regjeringen ambisjonen om at Norge skal utvikle evnen til å reagere raskere og mer fleksibelt. Her videreføres ambisjonene fra stortingsmeldingen om tilpasning til internasjonale operasjoner med tanke på styrkenes kapasitet, omfang og reaksjonsevne.⁸

Hæren startet implementeringen av de politiske bestemmelsene samme år. I august 2001 ble "Forsvarets innsatsstyrke – Hær" (FIST-H) etablert som en prosjektorganisasjon på Hamar med noen få offiserer under ledelse av oberst Per Arne Five. Våren 2002 ble FIST-H-staben

⁵ Ibid., s. 5.

⁶ Ibid.

⁷ Konfliktforebyggende operasjoner, militære observatørmisjoner, fredsopprettende operasjoner og humanitære operasjoner.

⁸ St. prp. nr. 45 (2000–01), "Omlegging av Forsvaret i perioden 2002–2005", s. 35.

flyttet fra Hamar til Terningmoen på Elverum. Den 1. august 2002 gikk FIST-H over fra å være en prosjektorganisasjon til å bli en egen avdeling på det såkalte nivå 3 i forsvarssjefens kommando- og styrkeproduksjonssøyle. FIST-H fikk to hovedelementer. I løpet av 2002 ble den eksisterende Telemark bataljon, lokalisert på Rena, omgjort til det ene elementet i FIST-H. Det andre elementet ble opprettet som en feltlogistikkenhet, plassert på Sessvollmoen, og kalt Nasjonalt støtteelement. Nye Telemark bataljon er en robust mekanisert bataljonsstridsgruppe, organisert og trent for nasjonal og internasjonal krisehåndtering. Den hurtige reaksjonsstyrken ble meldt "klar" 1. juli 2003.⁹ I forbindelse med transformasjonen av Hæren og innrettingen mot å ha tilgjengelige landmilitære ressurser til en hver tid, ble det i Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003 foreslått at reaksjonsstyrken fra og med 2004 organisatorisk skulle tilhøre den delen av Hærens struktur som kalles "Hærens styrker".¹⁰

Jeg skal i dette bidraget drøfte om etableringen av den hurtige reaksjonsstyrken har gitt politikerne det verktøyet de trenger for internasjonalt engasjement. Er de overordnede målsettingene hva angår reaksjonsevne, utrustning og treningsstandard innfridd? Jeg skal ha et særlig øye til *reaksjonsevne*. Dette skal jeg drøfte med henblikk på organisasjon, materiell og personell. Det er naturlig å fokusere på den delen av reaksjonsstyrken som er tenkt satt først inn i en ny internasjonal operasjon (førstekontingent), og dermed først forventes å innfri den politiske ambisjon om reaksjonsevne, nemlig Telemark bataljon og Nasjonalt støtteelement.

⁹ <http://www.mil.no/haren/herfra/start/avdeling/fisth/article.jhtml?articleID=46555>, "Hærens innsatsstyrker Klar", benyttet 5. desember 2003.

¹⁰ *Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003*, s. 33–34.

Organisasjon

Den hurtige reaksjonsstyrken skal være en robust, moderne og fleksibel styrke dimensjonert for alle typer oppdrag. Den er bygd opp omkring Telemark bataljon, som er en mekanisert bataljonsstridsgruppe bestående av en stridsvognseskadron og ett mekanisert infanterikompani. Nasjonalt støtteelement skal ivareta logistikkfunksjonen. Bataljonsnivå er satt som en nedre grense for størrelsen på landstridskrefter som skal delta i internasjonale operasjoner.¹¹ Reaksjonsstyrken skal videre tilfredsstillende Natos krav til interoperabilitet ved at bataljonen er samtrent med og raskt kan inngå i større allierte enheter. Så langt den beskrevne målsettingen.¹² Jeg skal drøfte hvorvidt målsettingen er innfridd på organisasjonssiden.

Av taktiske årsaker er det sterkt ønskelig at en kampbataljon består av tre manøveravdelinger, spesielt viktig er dette i høyintensitetsoperasjoner. En svakhet i den etablerte organisasjonen er at reaksjonsstyrken organisatorisk kun består av to slike avdelinger: stridsvognseskadronen og det mekaniserte infanterikompaniet. Kun to manøveravdelinger gir styrkesjefen redusert utholdenhet, fleksibilitet og handlefrihet. Denne begrensningen gir heller ingen reserver og legger således store bindinger på hvilke oppdrag avdelingen kan løse. Reaksjonsstyrken har riktignok kampelementer i et pansret ingeniørkompani (stormingeniører), i en stridstreneskadron (oppklaring, bombekaster og multiildledere) og i stab, men disse elementene kan ikke fullt ut kompensere for den manglende tredje manøveravdelingen. De planlagte forsterkningsstyrkene som skal være operative i 2005, vil kunne løse dette. Reaksjonsstyrken vil da kunne forsterkes med et tredje manøverelement. I mangel av en slik forsterkning, er det imidlertid viktig å være klar over at

¹¹ Innst. S. nr. 152 (1999–2000), "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 5.

¹² St. prp. nr. 45 (2000–01), "Omlegging av Forsvaret i perioden 2002–2005", s. 81–82.

nåværende organisasjon kan gi klare begrensninger for bruk av reaksjonsstyrken i høyintensitetsoperasjoner.

Den hurtige reaksjonsstyrken er en stående gripbar ressurs som reduserer behovet for *ad hoc*-organisering av nye styrkebidrag.¹³ Stående avdelinger gir forutsigbarhet og reaksjonsevne. Selv om styrken primært skal settes inn som en enhet, kan den også oppdragsorganiseres og tilpasses oppdragstyper hvor mindre eller kun spesialiserte deler av avdelingen er nødvendig. Telemark Engineer Squadron, som ble satt inn i Irak sommeren 2003, er et eksempel på en slik oppdragorganisering. På den ene side kan det hevdes at kvaliteten på samvirketreningen svekkes og således forringer kompetansen på bataljonssystemet som helhet når kun deler av reaksjonsstyrken brukes på denne måten. På den annen side synliggjør denne fleksible bruken av deler av reaksjonsstyrken at den besitter nisjekapasiteter og er organisert på en måte som kan dekke ulike politiske behov. Dette illustrerer med tydelighet at det ut fra målsettingen i stortingsproposisjon nr. 45 er behov for to styrkeregistre å spille på: For det første behovet for en helhetlig reaksjonsstyrke som kan innsettes samlet med betydelig kampkraft, og for det andre behovet for mindre nisjekapasiteter av ymse slag.

Norge kan ha, og har altså i dag delvis, begge deler. Samtidig er det et spørsmål om ikke nisjekapasiteter i fremtiden bør etableres i tillegg til den hurtige reaksjonsstyrken for å sikre at reaksjonsstyrken forblir en slagkraftig enhet. Dette avhenger av økonomi og en balansert produksjonsmodell som ivaretar alle kompetansebehov for et slikt styrkeregister. For generalinspektøren for Hæren som styrkeprodusent, kan dette bli svært utfordrende. To ulike styrkeregistre krever et omfattende og bredt funksjonsmangfold i produksjonsapparatet. Med to

¹³ Med "gripbar" forstås en avdeling med personell som er trent og har materiell og forutsetninger for raskt å settes inn i en konflikt.

styrkeregistre vil mer ressurser gå med til drift, noe som på sikt vil gå ut over nødvendige investeringer i materiell. Gitt Hærens fremtidige størrelse og ressurser, er det lite realistisk å tro at Norge kan etablere to slike parallelle styrkeregistre.¹⁴

Organiseringen av den hurtige reaksjonsstyrken rundt en mekanisert bataljonsstridsgruppe kan ses på som gammeldags strukturtenkning. Imidlertid inneholder styrken kapasiteter som normalt ikke inngår på bataljonsnivået, beskrevet som brigadekapasiteter.¹⁵ Det at styrken har slike brigadekapasiteter gjør den attraktiv i alliert sammenheng fordi den kan settes inn i en større alliert overbygning, på brigade- eller divisjonsnivå. Gjenkjenneligheten internasjonalt ved en tradisjonell bataljonsstruktur gir et godt grunnlag for utvikling av interoperable kapasiteter. Styrken vil dessuten *raskt* kunne operere i en alliert overbygning ("plug and play"), et fortrinn som etterspørres i Nato.

Likevel representerer bataljonsorganiseringen noen utfordringer som ikke umiddelbart lar seg løse med tanke på Norges evne til å opprettholde oppdrag over tid. Det finnes ingen andre avdelinger i Hærens styrker som er organisert lik den hurtige reaksjonsstyrken. Organisasjonen er meget høyt spesialisert. Dette er en utfordring med tanke på en eventuell andrekontingent. Hærens styrker vil riktignok til en viss grad få kapasiteter som svarer til den hurtige reaksjonsstyrken gjennom forsterkningsstyrkene som skal være klare i 2005, men disse er altså ennå ikke operative og i henhold til planen vil de knapt bli samtrent innenfor en bataljonsramme på samme måte som den hurtige styrken. Hvis engasjementet i en høyintensiv operasjon skal opprettholdes ut over seks måneder (førstekontingent), vil det bli nødvendig å sette sammen en utvidet forsterkningsstyrke, som er sammenlignbar med den hurtige reaksjonsstyrken.

¹⁴ Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, s. 14–15.

¹⁵ Brigadekapasiteter refererer blant annet til flykontrollører (Forward Air Control-FAC), spesialingeniører, militærgeografisk enhet.

I nasjonal sammenheng ivaretar bataljonsorganiseringen en tradisjon som anses som god i Hæren. Dessuten skal innsatsstyrkene i henhold til stortingsproposisjon nr. 55 være en integrert del av den nasjonale strukturen. Den nyetablerte Brigade Nord i 6. divisjon i Troms består av tolv bataljoner, hvorav to – kavaleribataljonen og panserbataljonen – er sammenlignbare med Telemark bataljon.¹⁶ Dette innebærer at den hurtige reaksjonsstyrken under nasjonale øvelser kan inngå i Brigade Nord som et nasjonalt forband, og således få godt utbytte når det gjelder både samtrening og nasjonal interoperabilitet. Indirekte gir dette en synergieffekt i forhold til rekruttering og kompetansebygging. Ønsket om en slik synergi har vært understreket både fra den politiske og den militære ledelsen.

Reaksjonsstyrken inngår også i Brigade 12, noe som ivaretar integrasjonen i den nasjonale strukturen utenom øvelsene.¹⁷ Gjennom dette integreres innsatsstyrken både i et nasjonalt planverk og organisasjonsramme. På den ene side får Hæren med dette en fullverdig Brigade 12 med store kompetansemessige og operative fordeler i det hjemlige forsvar. På den annen side er det nok en fare for at en slik organisatorisk tilhørighet kan ta oppmerksomheten bort fra innsatsstyrkens primæroppgave: hurtig reaksjon for internasjonalt engasjement. For reaksjonsstyrken kan det også bli en utfordring å operere innenfor to forskjellige operasjonskonsepter (operasjonsmiljøer), selv om det er store organisasjonsmessige likheter.

Etableringen av en hurtig reaksjonsstyrke er en kostbar investering. Moderne materiell, økte lønnsutgifter i forbindelse med økt innslag av vervede, samt økt øvingsaktivitet tar en betydelig del av Hærens totale budsjett. I en trang

¹⁶ Brigade Nord omtales også som utdanningsbrigaden som utdanner befal og vernepliktige soldater innenfor rammen av 6. divisjon i Indre Troms.

¹⁷ St. prp. nr. 55 (2001–02), "Gjennomføringsproposisjonen – utfyllende rammer for omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005", s. 23–24.

ressurssituasjon vil dette nødvendigvis måtte gå ut over de øvrige deler av Hæren. Allerede i dag er forskjellene synlige. Avdelinger for internasjonalt engasjement synes prioritert på bekostning av utdanningsavdelingene. Denne ubalansen kan både på kort og mellomlang sikt slå tilbake på reaksjonsstyrken hva angår rekruttering, kompetanseoverføring og avdelingsutdanning. En stående reaksjonsstyrke vil ha behov for å rekruttere personell med direkte overførbare kompetanse for å unngå perioder med redusert operativitet. Produksjonsapparatet ved Hærens utdanningsavdelinger er det eneste som kan sikre høy kvalitet på utdanningen. Ressursfordelingen bør ideelt sett avspeile det gjensidige avhengighetsforholdet mellom innsatsstyrkene og utdanningsavdelingene.

Samtidig skyldes trolig ubalansen den pågående omstillingen i Hæren. Det er derfor grunn til å anta at denne ubalansen vil reduseres i de kommende årene. Skulle ubalansen likevel ikke reduseres, vil Hærens innsatsstyrke kunne få problemer med å opprettholde målsettingene hva angår både reaksjonsevne og treningsstandard.

Materiell

Historisk sett har lav materiellberedskap vært en hovedårsak til at det har tatt lang tid å sette opp en styrke til en førstekontingent i en internasjonal operasjon. Det er i materialet mye av den fysiske reaksjonsevnen ligger. På denne bakgrunn har det hele veien vært en klar målsetting for reaksjonsstyrken at den skulle ha sitt materiell operativt og innsettingsklart. I praksis vil dette si at forsyningsopplegget til en hver tid må være klargjort og pakket i containere. Jeg skal nå drøfte hvorvidt dette er tilfelle.

Etableringen av reaksjonsstyrken har foregått parallelt med den store omstillingen av Hæren. For Forsvarets logistikkorganisasjon/land (FLO/Land) har dette vært en utfordring. Ikke bare skulle Hærens gamle

forsyningskommando (HFK) omorganiseres til det nye FLO/Land, men den hurtige reaksjonsstyrken skulle samtidig settes opp med en betydelig materiellmengde.

Reaksjonsstyrken er satt opp med mobiliseringsmateriell som er overtatt fra den nedlagte Brig S. Det viktigste materialet er stridsvogner av typen Leopard II, stormpanservogner av typen CV 90, pansrede spesialingeniørmaskiner og moderniserte M 113-vogner.¹⁸ I all hovedsak er dette det beste materialet Hæren har å by på.

Når materialet nå er på plass, skal dette altså i utgangspunktet være beredskapspakket og innsettingsklart til enhver tid. Imidlertid er ikke dette tilfelle ved utgangen av 2003. En innsetting av reaksjonsstyrken i full skala er både omfattende og kompleks. Det kan være opptil 1000 personell som innsettes i en førstekontingent. Til sammen kan de ha med seg opptil 300 kjøretøyer, hvorav 100 vil være pansrede. Beredskapsopplegget består av i alt 400 20-fots containere. Det er åpenbart at dette må være klargjort før styrken kan sies å ha en realistisk reaksjonsevne og reaksjonstid. Mye kan riktignok komme på plass i løpet av en intensiv oppsettingsperiode, men å basere seg på en slik løsning vil etter alt å dømme ikke innfri de høye kravene til reaksjonsevne som er anført i stortingsproposisjonene 45 og 55.

Hva angår selve driftsmaterialet, synes målsetningene heller ikke å være nådd fullt ut. Styrken mangler ennå stridsviktig materiell til tross for at den ble meldt klar 1. juli 2003.¹⁹ Telemark bataljon har trent med Leopard I stridsvogner fram mot at styrken skulle meldes klar. Samtidig har stridsvognspersonellet gjennomført en omskolering på Leopard II. Selv om det er betydelige likheter mellom de to

¹⁸ Modernisering av M 113-serien spesialpanservogner for ildledning, kommando, bombekaster, evakuering, sanitet, kombireparasjonslag.

¹⁹ Samtale med oberstløytnant Jakobsen, sjef Tmbn/sjef HRS, 11. august 2003.

stridsvognstypene fordrer innfasingen av en ny stridsvogn mer enn bare omskolering: Det kreves kompetansebygging blant det tekniske personellet; det kreves nytt reservedelsopplegg i forbindelse med daglig drift; og reservedelsopplegget i de ferdigpakkeede containerne må oppdateres. Dette er ennå ikke fullstendig på plass, og det svekker reaksjonsevnen. Styrken er på grunn av disse manglene heller ikke dimensjonert for alle typer oppdrag, og målsettingen om at den skal sendes ut med det beste materiellet er ikke innfridd.

Situasjonen forverres av at heller ikke beredskapsopplegget for Leopard I stridsvogner er på plass. Dersom den hurtige reaksjonsstyrken skal kunne løse oppdrag med Leopard I, kreves det at nødvendig understøttelse på reservedelssiden er på plass. Når så ikke er tilfelle, kan det stilles spørsmål ved om hvorvidt styrken er klar til innsetting med begge sine manøverelementer: stridsvogneskadronen og det mekaniserte infanterikompaniet. Samtidig vil dette variere noe ut fra hvilken oppdragstype det er snakk om.

Det mekaniserte infanterikompaniet synes heller ikke fullt ut å være klart til innsetting. Ved utgangen av 2003 er det ennå ikke gjennomført oppgradering og montering av blant annet airconditionlegg og minebeskyttelse på vognene.²⁰ Kompaniets reservedelsopplegg er ikke på plass. I likhet med stridsvogneskadronen, kan også det mekaniserte infanterikompaniet løse forskjellige oppdragstyper med dagens materielle. Imidlertid er det påkrevd at understøttelsesopplegget kommer på plass.

Reaksjonsstyrken skal settes opp med moderniserte M-113 vogner. Dette er ved utgangen av 2003 heller ikke på plass. Styrken har en del prøvevogner, men den har ennå ikke full dekning på dette området. Mange av de forskjellige vognstypene er fortsatt under utvikling. Styrken er i dag satt opp med en kombinasjon av prototyper, ekvivalenter og gamle

ikke-oppgraderte vogner. Dette er en utfordring både operativt og teknisk, og det kan gi uønskede operative utslag. Heller ikke M-113-parken har kapasitet til å operere i en klimasone tilsvarende Irak (den såkalte A2-klimasonen) fordi de mangler blant annet aircondition. Samtidig vil nok også enheter oppsatt med M-113 vogner kunne løse oppdrag med de samme begrensningene som er påpekt for de to manøveravdelingene ovenfor.

I den hurtige reaksjonsstyrken forvalter, bruker og vedlikeholder personellet sitt materielle daglig. Dette er en stor fordel. I forhold til situasjonen under den kalde krigen og et godt stykke inn på 1990-tallet medfører dette en helt annen grad av tilgjengelighet og god operativitet på materiellet. Dessuten er det en sterk forventning om at personell på langtidskontrakter vil bygge opp en solid kompetanse når det gjelder å holde materiellet ved like og operativt over lengre tid. Dette står nok i kontrast til vernepliktshæren. Her utsettes utdanningsmateriellet for en helt annen belastning og slitasje, blant annet på grunn av lavere kompetansenivå og hvordan materiellet blir brukt. Sist, men ikke minst, vil stående avdelinger med materiellet på plass redusere behovet for dyre *ad hoc*-anskaffelser forut for et oppdrag, selv om det trolig må påregnes enkelte misjonsspesifikke anskaffelser.

Personell

Tilgang på personell har tradisjonelt ikke vært noe problem for en førstekontingent. Samtidig er det klart at det tar tid å rekruttere til og å sette opp en førstekontingent. Rekasjonsstyrken har hatt som målsetting at alt personell skal være på kontrakt og samtrente i sine primærenheter og i sine primære tjenestefunksjoner. Er dette tilfelle?

Hærens hurtige reaksjonsstyrke skal bestå av personell som alle skal ha tegnet kontrakt på forhånd. Dette krever gode rekrutteringsbetingelser og vilkår. De overordnede dokumentene beskriver uten unntak at Forsvaret må etablere

²⁰ Dette setter begrensninger på bruk av avdelingen i klimasoner tilsvarende Irak (klimasone A2), men den kan naturligvis settes inn i andre klimasoner.

en incentivstruktur som sikrer rekruttering av kvalitetspersonell inn i innsatsstyrkene, eksempelvis sier forsvarskomiteen at "for å sikre en tilstrekkelig kvalitet, kvantitet og forutsigbarhet i rekrutteringen må de vilkårene som tilbys være konkurransedyktige i forhold til samfunnets tilbud for øvrig".²¹

De to avdelingene som utgjør den hurtige reaksjonsstyrken, Telemark bataljon og Nasjonalt støtteelement, har forskjellige forutsetninger hva angår rekruttering. Telemark bataljon består i all hovedsak av vervede, som er i daglig tjeneste, mens støtteelementet består av en befalskader i daglig tjeneste, med det øvrige personellet på beredskapskontrakt.

Telemark bataljon synes å ha lyktes svært godt med rekrutteringen. Avdelingen har kun ubetydelige vakanser. 70 prosent av grenaderene har bestått videregående skole og så mye som mellom 65 og 75 prosent har vært ute en eller flere kontingenter tidligere.²² Majoriteten av befalet har dessuten tidligere gjort tilsvarende jobb i Hæren. Lønn, betingelser og tjenestevilkår har gjort det attraktivt å tjenestegjøre i Telemark bataljon. Reaksjonsevnen styrkes av at personellet på kontrakt er trent i sin primærfunksjon, og at de er mentalt forberedt på å reise ut. Det nasjonale støtteelementet i den hurtige reaksjonsstyrken har som primæroppgave å støtte Telemark bataljon, og er å regne som en integrert del av bataljonen når den settes inn. Som Audun Bye viser i sitt bidrag, har rekrutteringsvilkårene i Nasjonalt støtteelement imidlertid vært ganske annerledes enn i Telemark bataljon, noe som har medført at rekrutteringen ikke har lyktes og at manglene er til dels betydelige. Rekrutteringsproblemene og de personellmessige manglene i Nasjonalt støtteelement påvirker hele innsatsstyrkens operative reaksjonstid.

²¹ Innst. S. nr. 152 (1999–2000), "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 11.

²² Samtale med oberstløytnant Jakobsen, sjef Tmbn/sjef HRS, 11. august 2003.

Ved siden av forskjellige rekrutteringsvilkår, har de to avdelingene i reaksjonsstyrken også ulike beredskapskrav. Telemark bataljon skal kunne stille i løpet av ti dager for Nato-opdrag og i løpet av 30 dager for oppdrag i regi av FN, OSSE, EU og tilsvarende. Nasjonalt støtteelement har 30 dagers beredskap for alt sitt personell. Det er nok mulig å kompensere for denne ubalansen på flere måter. Politisk ledelse kan beslutte at personellet skal kalles inn før et eventuelt nytt oppdrag foreligger. Kontraktspersonellet kan eventuelt settes på forhøyet beredskap. Selv om alternativene er flere, er det likevel felles for dem alle at de i liten grad ivaretar den hurtige reaksjonsstyrkens strenge krav til treningsstandard og reaksjonsevne.

Kombinasjonen av daglig tjenestegjørende og personell på beredskapskontrakt i samme styrke reiser flere problemstillinger. To er særlig viktige.

For det første resulterer denne kombinasjonen i kompetanseforskjeller som kan få alvorlige følger. Personell som er inne til daglig tjeneste får kontinuerlig trening og faglig oppfølging. Langtidskontraktene gjør at Norge i større grad produserer verdifull kompetanse på lavt nivå. Satt på spissen burde Norge ha de som trenger minst militær trening på beredskapskontrakt (de beste), mens de nest beste burde vært mer eller mindre kontinuerlig inne for å få nødvendig trening. Slik er det ikke i dag, snarere tvert i mot. De beste, både blant befalet og mannskaper, er de som søker og får jobb som fulltidssoldater. Hvis vi tenker oss at styrken blir stående ubenyttet i Norge over flere år, vil den årlige samtreningssperioden riktignok kunne bidra til å redusere disse forskjellene. En slik løsning samsvarer imidlertid dårlig med den overordnede hensikten: Den hurtige reaksjonsstyrken skal i utgangspunktet være den første Norge sender ut.

For det andre er tjeneste i internasjonale operasjoner fortsatt i stor grad basert på frivillighet. Personellet må skrive under på den såkalte "intopskontrakten"

(fredstjenestekontrakten) hvor de samtykker til å tjenestegjøre i internasjonale fredsoperasjoner.²³ Personell yrkestilsatt etter 1999 kan riktignok beordres i henhold til fredstjenesteloven, men denne beordringsmuligheten forventes ikke å gi effekt før om noen år. Frivilligheten baserer seg på norsk tradisjon. Norske myndigheter har i nyere tid ikke ønsket å åpne for å "tvangssende" militære styrker på oppdrag i utlandet. Imidlertid peker mye i retning av at dette kan bli endret på kort eller mellomlang sikt. Forsvarskomiteen sier følgende: "Det kan etter komiteens mening reises spørsmålstejn ved rimeligheten i at folk som er yrkesmessig ansatt i Forsvaret skal kunne vegre seg mot å utføre oppdrag som er en integrert del av Forsvarets løpende oppgaver og som Norge gjennom internasjonale avtaler har forpliktet seg til å utføre".²⁴ I følge generalinspektøren for Hæren "må vi påregne at framtiden krever at den enkelte offiser nokså hyppig må ut i internasjonal tjeneste, og at denne ikke lenger blir basert bare på frivillighet".²⁵ Og endelig: I forsvarssjefens militærfaglige utredning desember 2003 anbefales det innført en generell beordringsplikt for alt stadig tjenestegjørende befal til alle operasjoner, og det anbefales at en slik beordringsplikt gis tilbakevirkende kraft "for å sikre rettferdighet og lik belastning i offiserskorpset."²⁶

På den ene side kan beordringsplikt på kort sikt gi fleksibilitet og handlefrihet og derigjennom økt reaksjonsevne. På den annen side kan nok beordringsplikt på lengre sikt føre til svekket rekruttering til Hæren. Fremtidens lille hær vil også ha en relativt beskjeden andel (i volum) som kan brukes i internasjonale operasjoner, noe som kan føre til stor slitasje

²³ Dette innebærer en individuell forpliktelse til å etterkomme beordring til tjenestegjøring i internasjonal(e) fredsoperasjon(er).

²⁴ Innst. S. nr. 152 (1999–2000), "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 11.

²⁵ Sølberg, Lars, "Visjoner for den nye Hæren og krav til fremtidens offiserer", GIHs foredrag 2. april 2003.

²⁶ Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, s. 25.

på personellet, spesielt hvis hyppigheten av internasjonale operasjoner tiltar. Spørsmålet om beordringsplikt gjelder dessuten kun yrkesoffiserer (stadig tjenestegjørende befal), i hvert fall foreløpig. Slik de ulike oppsetningene er organisert, vil de imidlertid fortsatt fordre et stort innslag av reserveoffiserer, engasjerte og vervede som må rekrutteres på bakgrunn av frivillighet og konkurransedyktige tjenestevilkår.

Interoperabilitet og reaksjonskonseptet i et allianseperspektiv

Spissformulert kan det overordnede konseptet for Hærens hurtige reaksjonsstyrke sies å være optimal produksjon av reaksjonsevne. Reaksjonstiden kan tidsbestemmes, og det er denne som på mange måter underbygger hurtigheten i operasjonskonseptet. Det er også dette som er nytt i forhold til hva Hæren har operert med tidligere.

Reaksjonsevne er tiden fra varsling til styrken er klar for å løse oppdrag i operasjonsområdet. Tidselementene som inngår i reaksjonsevnen er reaksjonstiden (tid til aktivisering av styrken i Norge), deployeringstiden (tiden som går fra styrken forlater kai eller flyplass i Norge til operasjonsområdet) og den såkalte Combat Enhancement Training (CET)/ Force Integration Training-fasen (FIT) (misjonsspesifikke treningsforberedelser og avdelingsintegrasjon i en alliert moderavdeling).

I de konfliktene vi har erfaringer fra så langt, har det til en viss grad vært mulig først å tolke situasjonen, for deretter å klargjøre styrkebidraget uten å måtte forholde seg til eksakte beredskapskrav. Oppsettingen av styrken til Irak er et eksempel på dette. Oppsetting ble her iverksatt flere uker før det forelå et formalisert oppdrag, og styrken kunne langt på vei settes inn samtidig med at oppdraget ble godkjent av politiske myndigheter.

Ti dagers beredskap er i norsk sammenheng en meget høy ambisjon. Den er likevel dimensjonerende for hvordan den hurtige reaksjonsstyrken etablerer seg konseptuelt.

Reaksjonsevnen hviler på et fundament bestående av en samtrent organisasjon oppsatt med det personellet den skal ha og det materiellet den skal bruke. Samtreningen skal sikre kapasitet til å løse operasjoner i hele oppdragspekteret. For den hurtige reaksjonsstyrken spenner dette fra høyintensitetsoperasjoner til humanitære operasjoner. Fram mot 1. juli 2003 har den hurtige reaksjonsstyrken prioritert å trene på høyintensitetsoperasjoner, fordi slike operasjoner er vanskeligst, samt at det antas å være lettere å løse oppdrag i operasjoner med lavere intensitetsnivå hvis avdelingen holder høy treningsstandard for høyintensitetsoperasjoner.

Sett fra et konseptuelt, militærfaglig synspunkt, kan fokuset på høyintensitetsoperasjoner synes å være riktig. Norsk politisk tradisjon tilsier dog noe annet i forhold til hvilke typer oppdrag myndighetene sender sine avdelinger ut i, som normalt er fredsstøtteoperasjoner med lav til middels intensitet.

Den hurtige reaksjonsstyrken er meldt klar primært opptrent for høyintensitetsoperasjoner, og har ennå ikke satt fullt fokus på fredsstøtteoperasjoner. Den er med andre ord ennå ikke samtrent for fredsstøtteoperasjoner som bataljonsforband. En kommende fredsstøtteoperasjon vil trolig ikke utvikle seg over natten, slik at det er grunn til å tro at de nødvendige treningsmessige (oppdragspesifikke) forberedelser kan gjennomføres i en oppsettingsperiode. Styrken har imidlertid god kompetanse fra fredsstøtteoperasjoner ved at mellom 65 og 75 prosent av personellet har vært ute en eller flere ganger tidligere.²⁷ Det er grunn til å tro at fokuset på høyintensitetsoperasjoner ikke har svekket styrkens kapasitet til å gjennomføre operasjoner i

²⁷ Samtale med oberstløytnant Jakobsen, sjef Tmbn/sjef HRS, 11. august 2003.

den lavere delen av konfliktspekteret. (Det ville vært vanskeligere å gå den andre veien).

Høyintensitetsoperasjoner er i stor grad basert på våpeneffekt. En viktig forutsetning for å delta i en slik operasjon, er at Forsvaret forventer å være overlegen en eventuell fiende ved å besitte våpenkapasiteter med tilstrekkelig rekkevidde og slagkraft. Den hurtige reaksjonsstyrken har med sine stridsvogner og stormpanservogner både rekkevidde og slagkraft, og i en høyintensitetsoperasjon kan få mennesker operere flere slagkraftige og effektive våpen.

Lavintensitetsoperasjoner er på sin side ofte basert på territoriell sikkerhetsmessig tilstedeværelse hvor det er mindre fokus på våpeneffekt. De store våpenplattformene er ikke overflødige, men representerer kamppotensial og avskrekking.

Lavintensitetsoperasjoner kan være mer personellkrevende enn høyintensitetsoperasjoner, noe som kan bli en utfordring for den hurtige reaksjonsstyrken, som er relativt personellfattig. I regulære fredsstøtteoperasjoner, slik vi kjenner dem fra Balkan, uten at disse er dimensjonerende, har infanterikompaniene vært de direkte utførende avdelinger på bakken i misjonsområdet. Disse har inntil nå vært svært personellrike. En fredsstøtteoperasjon kan derfor bli en utfordring for den hurtige reaksjonsstyrken.

Interoperabilitet på det nivået reaksjonsstyrken befinner seg handler primært om å beherske språk og prosedyrer, samt å ha sambandsmidler som kan operere sammen med andre lands styrker. Treningen synes å ta høyde for dette og baseres på NATO-prosedyrer, samt at det er satt krav om spesifiserte engelskferdigheter i stillingsinstruksene. Gjennom året legges det opp til deltakelse på allierte øvelser for å sikre den praktiske interoperable integreringen. Planen for etablering av interoperable kapasiteter synes i det hele tatt å være godt ivarettatt.

Konklusjon

Den hurtige reaksjonsstyrken oppfyller flere målsettinger. Den er robust som kampavdeling og kan løse forskjellige typer oppdrag. Samtidig har den kapasiteter å bidra med i forbindelse med mindre styrkesammensetninger – såkalte nisjekapasiteter. Som stående avdeling bidrar reaksjonsstyrken helt klart til å redusere behovet for *ad hoc*-organisering og representerer derigjennom god reaksjonsevne. Dette er viktig fordi det ser ut til at Norge i langt større grad enn tidligere går i retning av å levere oppdragstilpassede styrkebidrag.

Imidlertid kan organiseringen med kun to manøveravdelinger sette begrensninger for hvilke operasjoner styrken kan settes inn i. Utstrakt bruk av styrkens nisjekapasiteter vil kunne føre til en forringelse av bataljonskompetansen for både nasjonal og internasjonal innsats. På sikt kan dette alvorlig forringe kvaliteten på samtrentingen av bataljonsystemet. Så lenge Norge har et bevisst forhold til hva styrken brukes til, representerer den rent organisasjonsmessig likevel god måloppnåelse. Den er et godt produkt og en god leveranse som Norge kan tilby inn i flere forskjellige styrkeregistre, og oppfyller således den politiske målsetningen.

Den hurtige reaksjonsstyrken har fått mye bra materiell, men har fortsatt noen stridsviktige mangler. Jevn bruk av materiellet i daglig drift sikrer trolig god operativitet. Hovedmateriellet har imidlertid fremdeles mangler som gir operative begrensninger. Beredskapsmateriellet må containerpakkes og gjøres innsetningsklart hvis Norge skal opprettholde ambisjonen om en reel reaksjonsevne. Beredskapsopplegget på 400 20-fot ferdigpakkeede containere må på plass før styrken kan sies å ha en reell reaksjonsevne. Slik situasjonen er ved utgangen av 2003, kan det synes som om Norge aksepterer å ha en ikke-etablert materiellberedskap og redusert reaksjonsevne, og i stedet satser på å kraftsamle

når/hvis oppdraget kommer. Dette bryter alvorlig med målsettingene.

Forskjellen mellom rekrutteringsmodellene i henholdsvis Telemark bataljon og Nasjonalt støtteelement er uheldig, og den hurtige reaksjonsstyrken som helhet svekkes av på grunn av dette. Det ligger videre store utfordringer i å balansere personellsammensetningen i den hurtige reaksjonsstyrken. Kampavdelinger bør ideelt sett ikke ha personell på beredskapskontrakt. Rekrutteringsmodellen må komme bedre i balanse med operative krav, samt legge bedre til rette for at avdelingene, særlig det nasjonale støtteelementet, får rekruttert kvalifisert personell både hva angår kvalitet og kvantitet.

Den hurtige reaksjonsstyrken har et operasjonskonsept som tilsier at styrken på sikt skal beherske operasjoner i hele oppdragspekteret. Det kan samtidig bli en betydelig utfordring å opprettholde tilfredsstillende kompetanse på alle operasjonstyper. Styrken har så langt valgt å fokusere på høyintensitetsoperasjoner. Det kan argumenteres for at dette er et riktig valg. En aktivisering av ti-dagersberedskapen innenfor Nato-rammen vil trolig komme som en følge av behovet for å gå inn i en høyintensitetsoperasjon. For øvrige oppdrag er det trolig mulig å gjøre oppdragsmessige forberedelser i oppsettingsperioden så lenge personell og materiell er på plass. Videre er dagens reaksjonsstyrke et bra utgangspunkt for videre utvikling av styrken til å passe inn i flere forskjellige allierte styrkeregistre. Vi har kommet lengre enn noen gang. Reaksjonsevnen, treningsstandarden og den interoperable kapasiteten er på et høyere nivå enn tidligere. Hæren kan nå i større grad enn før tilby et bedre produkt for internasjonalt engasjement.

Imidlertid må reaksjonstyrken bli bedre på å komponere styrkepakker for å innfri politikernes ønske om å levere såkalte nisjekapasiteter. Dette kan kreve en annen type organisasjon, samt at det kan innebære et behov for å etablere

en dobbel kapasitet: Et kampstyrkeregister og et nisjestyrkeregister. Umiddelbart synes likevel ikke dette å være økonomisk realistisk. Sist, men ikke minst, ser det ut til at norske myndigheter er svært ivrige på å erklære Hærens hurtige reaksjonsstyrke for operativ. Det er her viktig å huske på at ved utgangen av 2003 er kun deler av reaksjonsstyrken operativ, og at det fortsatt gjenstår mye arbeid for å få hele styrken på plass med materiell og personell i henhold til målsettingene.

Kilder

- Five, P.A., "Etableringen av Forsvarets innsatsstyrke-Hær", i *Norsk Militært Tidsskrift*, nr. 4/2002, s. 22–27.
- Forsvarssjefens forsvarsstudie 2000, Forsvarets overkommando 2000.
- Forsvarssjefens militærfaglige utredning, Forsvarsstaben 2003.
- "Produksjonsplan 2002–2005. Vedlegg: B2", Generalinspektøren for Hæren.
- "Gjennomføringsdirektiv for 2001–2005", Generalinspektøren for Hæren 14. desember 2001.
- "Produksjonsplan 2003–2006. Hoveddokument, inkludert R&T nr. 1", Generalinspektøren for Hæren, 28. februar 2003.
- Glad Pedersen, B., "Derfor er vi i Irak", i *Forsvarets Forum*, nr. 13/14, 2003, s. 6.
- Innst. S. nr. 152 (1999–2000), "Innstilling fra forsvarskomiteen om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner".
- http://www.mil.no/haren/start/GIH/GIHs_foredrag/article.jhtml?articleID=45918. Benyttet 5. desember 2003.
- <http://www.mil.no/haren/herfra/start/avdeling/fisth/article.jhtml?articleID=46555>. Benyttet 5. desember 2003.
- Jakobsen, R., sjef Tmbn/HRS/FIST-H). Intervju på Rena 11. august 2003.
- Løvhaug, G. 2003. "Hærens innsatsstyrker – Klar".

- NOU 2000: 20. *Et nytt forsvar*. Oslo: Forsvarsdepartementet 2000.
- Pharo, Per Fredrik Ilsaas, "Norge på Balkan 1990–1999. Lessons learned", i *IFS Info* nr. 3/2000.
- Sikkerhets- og forsvarspolitisk konsept for Forsvaret (arbeidsutkast 31.mars 2003): "Styrke og relevans".
- Utkast til sikkerhets- og forsvarspolitisk grunnlag for langtidsdokumentet 2004 (LTD-04).
- Samtale på Terningmoen 14. august 2003 med K.I. Bækken, stabsjef i FIST-H.
- Samtale på Terningmoen 13. august 2003 med J. Dølør, G-3 (operasjonsoffiser) i FIST-H.
- Samtale på Rena 11. august 2003 med R. Jakobsen, sjef for Telemarkbataljonen/HRS/FIST-H.
- St. meld. nr. 16 (1992–93), "Hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet i perioden 1994–98".
- St. meld. nr. 38 (1998–99), "Tilpasning av Forsvaret til deltagelse i internasjonale operasjoner".
- St. prp. nr. 45 (2000–01), "Omlegging av Forsvaret i perioden 2002–2005".
- St. prp. nr. 55 (2001–02), "Gjennomføringsproposisjonen-utfyllende rammer for omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005".
- Sølvberg, Lars, "Visjoner for den nye Hæren og krav til fremtidens offiserer". GIHs foredrag 2. april 2003.

Kapittel 3

Den mekaniserte kampbataljon – Hærens nye flerbruksverktøy?

Av Ken-Tore Eriksen

Hærstaben har som del av forsvarssjefens militærfaglige utredning (MFU) fremmet et forslag om en ny og mekanisert hærstruktur. Hærstaben går inn for at dagens syv forskjellige typer manøverbataljon skal erstattes av én type, den nye mekaniserte infanteribataljon.²⁸ Dagens syv bataljonstyper spenner fra lette infanterikonsepter som jegerbataljonen til tungt oppsatte avdelinger som panserbataljonen, og er derfor til sammen i stand til å håndtere et vidt spekter av oppgaver. Den nye bataljonstypen er i utgangspunktet tiltenkt å skulle håndtere en god del av de samme oppgavene som de syv gamle, men noen oppgaver faller nødvendigvis bort.

Overgangen til en mekanisert infanteribataljon er omdiskutert.²⁹ Dette valget må imidlertid vurderes opp mot hva norske politikere ønsker at Forsvaret, og da spesielt Hæren, skal være i stand til i fremtiden. Viktig i denne

²⁸ Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003. I oktober 2003 leverte Hærstaben sitt endelige utkast til MFU når det gjaldt den mekaniserte infanteribataljonen. Her fikk bataljonen betegnelsen "mekanisert kampbataljon".

²⁹ Huitfeldt, Tønne, "Det nye forsvaret – et kritisk syn", i *Norsk Militært Tidsskrift* nr. 11/2003.

sammenheng er også de bindinger Norge har i forhold til Nato. Utgangspunktet for dette bidraget er at den mekaniserte infanteribataljonen er det flerbruksverktøyet Hæren trenger for å møte de sikkerhetspolitiske utfordringene ved starten på et nytt tusenår.

Det finnes knapt noen eksakt definisjon på hva en mekanisert infanteribataljon er, eller hvilke kapasiteter den skal besitte. Bare i den nåværende struktur finnes det fem varianter av denne bataljonstypen. Med den mekaniserte infanteribataljon siktes det her til den type bataljon som første gang ble foreslått i Hærstabens anbefalte struktur til MFU av 27. mars 2003, og som er gjeldende i forsvarssjefens militærfaglige utredning desember 2003. Jeg skal vurdere denne bataljonstypens styrker og svakheter ved hjelp av fire aspekter. For det første skal jeg se på det politiske aspektet gjennom de sentrale dokumenter som omhandler de oppgaver og kvaliteter som Hæren er forutsatt å inneha i fremtiden, først og fremst gjennom stortingsmeldinger og proposisjoner. For det andre skal jeg ta for meg det fagmilitære aspekt. Her skal jeg se på bataljonstypen i forhold til hva Forsvarets landoperative doktriner sier om fremtidige avdelingstyper. For det tredje skal jeg anlegge et allianseperspektiv og se på Norges bindinger til Nato, samt allierte doktriner og krav. Selv om jeg primært er ute etter å vurdere den mekaniserte infanteribataljonen i forhold til hva det er Hæren trenger i fremtiden, vil jeg til slutt drøfte det økonomiske aspekt. Det er nemlig ikke til å komme utenom at det vil være helt avgjørende om den nye bataljonen lar seg gjennomføre innenfor realistiske økonomiske rammer.

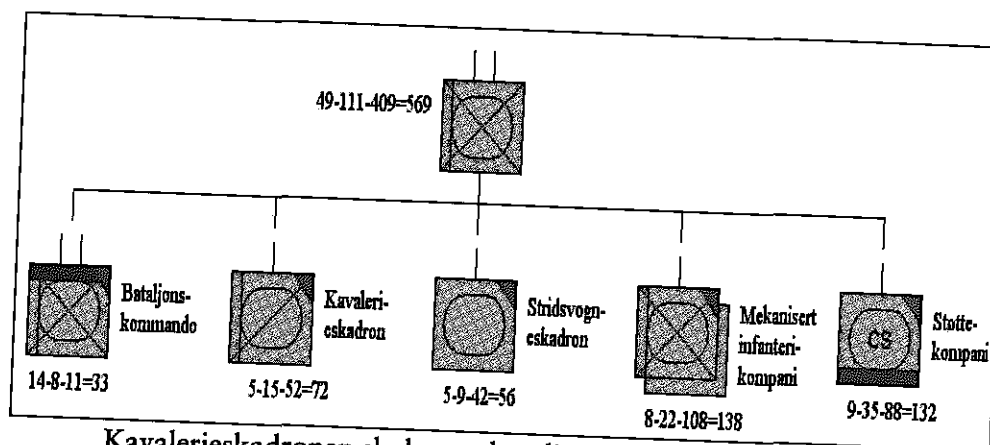
Før jeg drøfter disse fire aspektene, er det imidlertid viktig å avklare forskjellen på en mekanisert og en lett infanteribataljon, samt se på hva som kjennetegner den typen mekanisert infanteribataljon som Hærstaben har foreslått.

En mekanisert infanteribataljon er en form for manøverbataljon der hovedtyngden av avdelingen er oppsatt

på pansrede kampkjøretøy. Bataljonen er normalt oppsatt med både stridsvogner og stormpanservogner, og vil normalt ha en fordeling med to stormpanservogner for hver stridsvogn. I tillegg til selve vognstyrken har bataljonen et betydelig innslag av infanterister oppsatt i stormpanservognene.

En lett infanteribataljon er en form for manøverbataljon der hovedtyngden av avdelingen er oppsatt til fots. Avdelingen har lett og middels tung ildkraft i form av gevær, maskingevær og mitraljøser, samt lette og middels tunge panserbekjempelsesvåpen. En lett infanteribataljon kan settes inn ved hjelp av helikoptre eller på hjulkjøretøy, men vil som oftest operere til fots. Denne typen avdeling har stor fremkommelighet i kupert og vanskelig tilgjengelig lende, men har en begrenset operasjonsradius. I og med at avdelingen stort sett bærer med seg sin egen utrustning har den dessuten et stort behov for logistisk støtte under operasjoner over tid.

I Hærstabens modell er den mekaniserte infanteribataljonen organisert med en bataljonstab, en kavalerieskadron, to mekaniserte infanterikompanier, en stridsvogneskadron og ett støttekompani.

Kavalerieskadronen skal være bataljonens egen pansrede oppklaringsavdeling og består av to pansrede oppklaringsτροpper, en stridsvognτροpp og en

eskadronsledelse. De pansrede oppklaringsτροppene består på sin side igjen av tre pansrede oppklaringsvogner, hvorav en med en liten ubemannet drone (mini-UAV), og to med panserbekjempelsesvåpen av middels rekkevidde. Stridsvognτροppen består av fire stridsvogner av typen Leopard II som er en relativt moderne middels tung stridsvogn.

Stridsvogneskadronen er bataljonens knyttneve med sine tretten stridsvogner av typen Leopard II. Med sine tekniske løsninger for måloppdagelse, målfølgning og ildledning kan disse stridsvognene bekjempe mål på opptil 3000 meters avstand.

De mekaniserte infanterikompaniene består hver av tre mekaniserte infanteritτροpper og en kompaniledelse. Kompaniene har tretten stormpanservogner av typen CV 9030N, og en fotstyrke på totalt 99 mann. Avdelingen kan operere som en samlet enhet, med en vognstyrke og en fotstyrke separat, eller med vognstyrken og fotstyrken samvirkende for å løse ett oppdrag. De mekaniserte infanterikompanienes ildkraft varierer fra stormpanservognenes 30 mm maskinkanoner til panserbekjempelsesvåpen med midlere rekkevidde, samt den enkelte soldats personlige våpen.

Støttekompaniet består av en ildstøtetropp, en stormingeniørtropp, en sanitetstropp og en stridstrentropp. Ildstøtetroppen består av ildledere oppsatt på pansrede ildledervogner og seks pansrede bombekastervogner med 120 mm bombekaster oppsatt på et CV 90 chassis. Stormingeniørtroppen består av to stormingeniørτροpper som hver for seg har to stormpanservogner og en transportpanservogn. Stormingeniørtroppens oppgaver varierer fra mobilitetsfremmende tiltak som rekognosering og rydding av hinder/minfelt til utbedring av stillingsområder og legging av beskyttende minfelt. Troppen har i tillegg en funksjon som bataljonens egen lette bergingsressurs.

Sanitetstroppen er oppsatt med fire sanitetslag, som hver har en pansret ambulanse og pansret hjelpeplass. Stridstrentroppen består av fire transportpanservogner, to reparasjonslag oppsatt på panservogner, og to tunge bergingsvogner. Hovedoppgaven til trentroppen er å bistå med etterforsyning og reparasjon/berging ved behov.

Grunnleggende politiske føringer

Forsvarspolitisk utvalg (FPU) som leverte sin innstilling i 2000 og stortingsproposisjon 45 som kom året etter, stilte en del krav til fremtidige enheter og strukturer.³⁰ Dette er riktignok dokumenter på politiskstrategisk nivå som sier lite konkret om for eksempel operative krav. Likevel er det i begge dokumentene klare indikasjoner på hva de politiske myndigheter ønsker av Forsvaret og Hæren i fremtiden.

Både for selv å håndtere mulige kriser i våre nærområder, sammen med våre allierte møte eventuelle trusler mot Norge, oppfylle våre allianseforpliktelser for øvrig og bidra i videre forstand til internasjonal fred og stabilitet, trenger Forsvaret fleksible, mobile, raskt tilgjengelige og moderne militære enheter som kan operere sammen med andre for å løse sine oppgaver.³¹

I hvilken grad tilfredsstillers så den mekaniserte infanteribataljonen disse kravene, og gjør den det på en bedre måte enn alternative strukturer?

Det første nøkkelordet i overnevnte sitat er "fleksibel". Den mekaniserte infanteribataljonen (kampbataljonen) skal kunne brukes både som en middels tung og en lett avdeling, uten sine tyngre kampkjøretøyer, der det måtte være påkrevd, for eksempel i løsningen av humanitære eller fredsbevarende oppdrag. Den skal også kunne brukes fullt og tungt oppsatt i

³⁰ NOU 2000:20, "Det nye Forsvaret"; St. prp. nr. 45 (2000–2001), "Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005".

³¹ Ibid., pkt. 2.1.2.

fullkrigsscenarioer der ildkraft og beskyttelse er påkrevd.³² Avdelingen blir fleksibel på grunn av godt beskyttede kampvogner med evne til raske forflytninger og stor ildkraft, kombinert med fotstyrkens evne til å komme seg fram der vognene har problemer, det være seg i form av lendets beskaffenhet eller det at vognene blir for truende eller sårbare. Imidlertid koster denne fleksibiliteten mye med henblikk på utdanningstid: Det å skulle håndtere en rekke forskjellige oppgaver fra lett oppsatt, via middels tungt til tungt oppsatt, innebærer at den enkelte soldat og avdeling må beherske flere ferdigheter og kunnskaper. Dette peker i retning av at avdelingen trenger lengre tid for å nå et tilfredsstillende nivå. Ett tiltak i så måte kan være å øke andelen av vervede i avdelingen, slik det for eksempel er gjort i Telemark bataljon. Sammenligner vi kampbataljonen med en lett infanteriavdeling, som med sin reduserte hurtighet og ildkraft kun kan løse enklere oppgaver, ser vi at den mekaniserte infanteribataljonen kan løse de fleste av de oppgavene den lette kan. Samtidig er det klart at en lett infanteriavdeling på ingen måte kan løse de samme oppgavene som den mekaniserte infanteribataljonen kan, og sistnevnte er således en langt mer fleksibel avdeling enn hva en lett infanteriavdeling er.

På den annen side vil mange hevde at nåværende struktur faktisk innehar syv forskjellige alternativer, som i sum kan løse flere forskjellige oppgaver enn hva den ene nye mekaniserte infanteribataljonen kan. Problemet med nåværende løsning er imidlertid at Hæren som organisasjon må opprettholde syv forskjellige kompetansemiljøer for syv avdelingstyper, som enkeltvis i krigsstrukturen kun utgjør en til to bataljoner. Med andre ord kreves det et stort støtteapparat av stabsoffiserer ved utdannings- og kompetansesentrene for å vedlikeholde kompetansemiljøer som hver for seg kun kan gi et lite operativt bidrag. Endringen

³² Ibid., s. 15, 51.

Hærstaben går inn for innebærer færre kompetansemiljøer med større operative bidrag. Hæren har valgt å gi avkall på kompetanse på noen områder, mens den spisser kompetansen innenfor mekanisert krigføring.

Det andre nøkkelordet er "mobilitet". Den mekaniserte infanteribataljonen har stor taktisk mobilitet på grunn av sine pansrede kampvogner og støttevogner. Bataljonens lendegående mobilitet er stor. En viktig forutsetning her er imidlertid at hele strukturen settes opp på beltekjøretøy med relativt lik mobilitet og hurtighet. I dag er det variasjoner i de enkelte kjøretøyers mobilitet, som til en viss grad virker begrensende. Likevel har slike variasjoner få praktiske konsekvenser. Det største ankepunktet mot avdelingen er derfor dens mangel på strategisk mobilitet. Det tunge materiellet tilsier at avdelingen må fraktes på kjøll eller med jernbane for innsetting langt unna hjemmebasen. Dette innebærer i de fleste tilfeller at avdelingen må forvente en utskipingstid på minst to til tre uker til de fleste steder i verden. Når man ser dette opp mot en lett avdelings evne til for eksempel en luftlandsetting i løpet av noen få dager, kommer den mekaniserte infanteribataljonen tilsynelatende dårlig ut. På den annen side vil stridsutholdenheten til den lette avdelingen være veldig liten, og den vil kreve en rask tilføring av støtte i form av ildkraft og etterforsyninger. Den taktiske og logistiske støtten slike avdelinger vil være så avhengige av, vil også kreve utskiping og iverksetting av andre tidkrevende tiltak. I realiteten innebærer dette at lette infanteriavdelinger behøver like lang tid som den mekaniserte infanteribataljonen for å komme på plass. Dersom Norge i fremtiden skulle ha behov for raskt å innsette en lett styrke i ett gitt oppdrag, vil det dessuten med den mekaniserte infanteribataljonen fortsatt være mulig å gjøre dette gjennom å sende ut avdelingen(e)s fotstyrker.

Det tredje nøkkelordet for de politiske myndigheter er at avdelingene i det nye forsvaret skal være "raskt tilgjengelige".

Med dette forstås at en avdeling skal være gripbar for løsning av oppdrag, noe som står i skarp kontrast til store deler av den kalde krigens mobiliseringsavdelinger som måtte påregne flere måneders oppsetting før de kunne løse større oppdrag. Hærstabens forslag til struktur innebærer et innslag av vervede, og derigjennom flere gripbare, stående avdelinger. Dette kan imidlertid ikke brukes som et argument for at den mekaniserte infanteribataljon skal velges på bekostning av andre aktuelle bataljonstyper. Dersom valget av andre årsaker hadde falt på den lette infanteribataljonen som fremtidens kjernestruktur i Hæren, ville nok også den ha blitt en delvis profesjonell struktur med et stort innslag av vervede. Hærstabens økte vektlegging av vervede er derfor mer å se på som en generell tilpasning til politikernes ønske om raskt tilgjengelige styrker. Innslaget av vervede blir i dette perspektivet da heller ikke noe motargument mot avdelingstypen. På den annen side vil den mekaniserte strukturen kunne komme til å kreve lengre tid for å bli operativ enn en lett struktur. Dette fordi den krever mer omfattende kompetanseoppbygging og vil være mer vedlikeholdskrevende både med tanke på materiell og kompetanse.

Kan så den mekaniserte infanteribataljonen (kampbataljonen) kalles "en moderne militær enhet" – vårt fjerde nøkkelord? Denne problemstillingen kan drøftes hvis vi sammenlikner Norges utgave av den mekaniserte infanteribataljon med tilsvarende avdelingstyper i USA, samt ser på bruken av militærmakt i Afghanistan og Irak siste år.

US Army er den landmilitære organisasjonen i verden som har det nyeste og mest moderne materiellet, samt det som må kunne kalles en moderne organisering. Sammenligner vi den norske utgaven av den mekaniserte infanteribataljonen med den amerikanske *Mechanized Infantry Battalion*, slik vi for eksempel finner den i *US 3rd Infantry Division (M)*, ser vi at organiseringene av strukturene i Norge og USA er ganske like.

Forskjellene ligger hovedsakelig i materielltyper og teknologi. Norges stormpanservogner er nyere og mer moderne enn hva de amerikanske avdelingene har, mens stridsvognene kan sies å være fra samme generasjon og er tilnærmet ekvivalente. Norges mekaniserte infanteribataljon har dessuten flere infanterister tilgjengelig for fotstyrken enn hva den amerikanske har. I den sammenheng er det verdt å legge merke til at US Army i sitt arbeid med det fremtidige hærkonseptet, *Objective Force*, går inn for å skaffe seg en større fotstyrke til sitt mekaniserte infanteri. Utover dette har den amerikanske utgaven av organisasjonstypen et betydelig innslag av digitalisering, blant annet med såkalte *Battlefield Management Systems* tilgjengelig i hver enkelt kampvogn. Dette er tekniske hjelpemidler som i sanntid forteller vognkommandør og vognfører om egen posisjon, andre egnes posisjon og det man ellers til enhver tid vet om fienden. Verktøyet gjør det enkelt å formidle ordrer og informasjon hurtig til avdelingen. Den norske hæren er i ferd med å anskaffe seg slike systemer til sine mekaniserte infanteribataljoner, og vil derfor kunne sammenlignes med amerikanerne på dette punkt når systemene kommer på plass. Imidlertid vil den norske utgaven neppe nå opp i størrelse på støttestruktur og tilgjengelighet av taktisk støtte. US Army er her klart overlegen i forhold til alle andre landmilitære organisasjoner.

I *Operation Enduring Freedom*, den amerikanskledede operasjonen for å fjerne Taliban-regimet i Afghanistan, ble bruken av spesialstyrker vektlagt som en hovedårsak til suksessen. Det å bruke små enheter av spesialstyrker utstyrt med høyteknologiske systemer som gjorde det mulig for dem å få veldig tung ild på bakken på rett sted til rett tid, er av mange blitt hevdet å være den mest moderne form for krigføring. Sammenligner vi med slike avdelinger, vil en tungmekanisering av hærstrukturen tilsynelatende være feil vei å gå. Ser vi derimot på den siste Irak-krigen, var det først og

fremst de tungmekaniserte enhetene i *3rd Infantry Division (M)* og de noe lettere mekaniserte avdelingene til *US Marine Corps* som vant den konvensjonelle krigen. Det kan på denne bakgrunn forsvares å kalle den nye mekaniserte infanteribataljonen for en moderne militær enhet. Hovedårsakene til dette er avdelingens oppbygging med en organisk oppklaringsressurs kombinert med tung ildkraft i form av stridsvogner, samt fleksibilitet og anvendelighet gjennom mekaniserte infanterikompanier. Avdelingen er videre satt opp med noe av det mest moderne materiell som er tilgjengelig for tiden, og vil sannsynligvis ha tekniske løsninger for kommando og kontroll på høyde med hva de fremste av Norges allierte har.

Hovedinntrykket jeg sitter igjen med er at den mekaniserte infanteribataljonen tilfredsstiller kravene fra politisk hold om å være fleksibel, mobil, tilgjengelig og moderne. Avdelingstypen representerer noe av det meste fleksible en militær avdeling kan være i og med at den kan oppdragsorganiseres for de fleste former for operasjoner fra humanitær innsats til full krig. Avdelingen har videre stor taktisk mobilitet og må også i dette perspektiv kunne anses som en moderne militær enhet. Det skorter samtidig noe på den strategiske mobiliteten til avdelingen, men det er vanskelig å se for seg en annen type avdeling med tilsvarende kampkraft som vil ha en større strategisk mobilitet. Avdelingstypen kan, som tilfellet også er med andre avdelingstyper, gjøres raskere tilgjengelig ved å delprofesjonalisere styrken gjennom å øke innslaget av vervede.

Konseptuelle og doktrinære aspekter

Forsvarssjefens grunnsyn av 1995 og Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) fastsetter at anvendelse av militære styrker skal baseres på manøvertenkning der teorien

om såkalt indirekte tilnærming vektlegges i særlig grad.³³ I Forsvarets doktrinære hierarki finner vi øverst Forsvarets fellesoperative doktriner og under denne den nylig utgitte Forsvarets doktriner for landoperasjoner (FDLO). Det vil derfor være av interesse å undersøke i hvilken grad den mekaniserte infanteribataljon harmoniserer med det grunnsynet som forfektes i FFOD og FDLO. Begge doktrinene beskriver en hærstruktur som skal være manøverorientert, inneha evnen til høyt tempo, være robust og fleksibel samt interoperabel med Norges allierte i Nato.

Et sentralt begrep innenfor manøvertenkingen er *operasjonskjernen*. Operasjonskjernen beskriver forholdet mellom de tre grunnleggende aktivitetene i krig: å ramme; å skjerme; å manøvrere. Det å ramme er den aktive påvirkning på motstanderen under en operasjon, det å manøvrere er å forflytte egne styrker relativt til motstanderen, og det å skjerme er å beskytte egne avdelinger og virksomhet under gjennomføring av operasjoner.³⁴ Det norske manøverkonseptet vektlegger aktivitetene å manøvrere og å ramme på bekostning av det å skjerme. Den mekaniserte infanteribataljon er organisert og utrustet slik at den gjør det samme. Avdelingens relativt store ildkraft, satt opp på et robust og mobilt chassis, gjør at avdelingen i mye større grad enn hva som er tilfelle med lette infanteristyrker evner å manøvrere og å ramme. På den annen side vil mengden av tungt materiell innebære et stort behov for logistisk understøttelse under en operasjon, blant annet i form av etterforsyning av drivstoff og ammunisjon. Støtteorganisasjonen utenfor bataljonen selv er i mye større grad bundet til vei, noe som til en viss grad medfører at bataljonen også selv blir det. Dette gjelder særlig i forhold til det lendet vi finner i de nordlige og vestlige deler av

³³ Forsvarets fellesoperative doktriner (FFOD), Forsvarets overkommando 2000, s. 49–51, s. 63.

³⁴ Forsvarets doktriner for landoperasjoner, Forsvarets overkommando 2003, s. 8.

Norge. Dette favoriserer til en viss grad lettere styrker, i hvert fall i forhold til det å manøvrere. Problemet for de lette styrkene vil imidlertid være deres evne til å ramme gjennom sin underlegne ildkraft sammenliknet med den mekaniserte infanteribataljonen. En lett avdeling kan sannsynligvis ta seg fram i et lende som vanskeliggjør en mekanisert framrykning, men det er samtidig betimelig å spørre hvor mye materiell og ildkraft avdelingen får med seg, hvor raskt den kan komme seg til rett sted og i hvilken grad avdelingen er i stand til å løse nye oppdrag etterpå? Den mekaniserte infanteribataljons pansring innebærer dessuten en større grad av beskyttelse (skjerming) enn hva som er tilfellet med lettere avdelinger. Dette innebærer at avdelingen også er egnet til operasjoner av mer posisjonsorientert og utvekslingsorientert art. Sett opp mot manøvertenkingens operasjonskjerner, er det således rimelig å hevde at den mekaniserte infanteribataljonen er den mest egnede avdelingstypen når man sammenligner med den lette infanteribataljonen.

Den mekaniserte infanteribataljon har en iboende evne til høyt tempo. Dette skyldes at hele avdelingen er oppsatt på pansrede kjøretøyer, at kampvognene har god evne til måldeteksjon og engasjering av fienden på lange hold, samt at kommando og kontroll er forenklet gjennom nye sambandssystemer og såkalte *Battlefield Management Systems*. Dersom vi sammenligner dette med lette infanteriavdelinger oppsatt på lette terrengkjøretøy, eller endog til fots, er det innlysende at den mekaniserte avdelingen har klare fortrinn. En mekanisert avdeling har i seg selv større forutsetninger for å komme "på innsiden av motstanderens beslutningssløyfe" – altså å handle raskere enn motstanderen.³⁵ En videreføring av nåværende struktur med syv forskjellige manøverbataljoner kan riktignok til en viss

³⁵ Her refereres til den amerikanske luftoffiseren John Boyds beslutningssløyfe, også kjent som the "OODA-loop". Sløyfen har fire trinn: Observere–Vurdere–Beslutte–Handle.

grad ivareta kravene knyttet til operasjonsskjernen, men som tidligere vist er noe av hensikten med den anbefalte løsningen å redusere antall operative konsepter.

Den mekaniserte infanteribataljons beskyttelse (pansring) er med på å gjøre den robust. Det enkelte kampkjøretøy tåler direkte treff av relativt storkalibrete våpen før de blir slått ut. Avdelingen er gjennom dette godt beskyttet mot virkningen av fiendtlig artilleri og mot fin- og mellomkalibret ild. Vognene gir videre soldatene en viss beskyttelse mot miner og andre former for hindringer. På den annen side innebærer den mengde av tungt og avansert materiell som denne avdelingstypen sitter på et stort behov for vedlikehold og etterforsyning: Det hjelper lite å ha en vogn med stor kapasitet for tempo, ildkraft og beskyttelse dersom den står på grunn av mangel på drivstoff og ammunisjon. Graden av robusthet må derfor ses i forhold til den støttestruktur som finnes i og rundt avdelingstypen. Sanitetsressursen ser ut til å stå i forhold til resten av avdelingen. Det kan imidlertid se ut som om reparasjons- og bergingskapasiteten til avdelingen er noe underdimensjonert i forhold til det som kan forventes å være behovet. I dag er det avsatt to reparasjonslag, noe som er knapt i forhold til fire manøverkompanier som strengt tatt burde hatt ett hver. Avdelingens mellomtunge bergingskapasitet er også noe liten i denne sammenheng. Ser vi den enkelte underavdelings oppdrag i sammenheng med dette, vil det være rimelig å si at kavalerieskadronen, som vil operere ett stykke foran resten av avdelingen, har behov for ressurser til blant annet reparasjon, legging og rydding av minefelt samt berging. Kavalerieskadronen vil derfor med stor sannsynlighet legge beslag på ett reparasjonslag, ett stormingeniørlag og en tung bergepanser. Det blir da lite igjen til resten av bataljonens hovedstridsgruppe. Det må derfor konkluderes med at avdelingen har et potensial for robusthet, men at denne kunne ha vært bedre dersom reparasjons- og

bergingsressursen hadde vært noe større enn hva som er tilfellet i dag.

Hærstaben ønsker at den mekaniserte infanteribataljonen skal ha stormpanservogner CV 90 som enhetskjøretøy for å gjøre den logistiske siden ved avdelingstypen så enkel som mulig. Dette betyr at flest mulig av de forskjellige vogntypene, om det nå er stormpanservogner, oppklaringspanservogner, stormingeniørpanservogner eller pansrede bombekastere, skal være oppsatt på det samme vognmateriellet. Dette vil lette understøttelsen av avdelingstypen fordi deler og artikler kan standardiseres. Videre blir det færre kompetansemiljøer som må vedlikeholdes. Standardisering vil også medføre at den mekaniserte infanteribataljonen på logistikkstiden blir interoperabel med tilsvarende avdelinger med samme vognpark. I overskuelig fremtid tilsier dette i hovedsak de skandinaviske land og Nederland, samt til en viss grad Tyskland. Sammenligner vi med det materiell USA og Storbritannia har satt opp sine styrker med, er det nemlig lite vi finner igjen i kampbataljonen. Når det gjelder konseptuell bruk og organisering av en mekanisert infanteribataljon, er situasjonen imidlertid en annen. Dette kommer vi snart tilbake til.

I Forsvarets doktrine for landoperasjoner hevdes det at "et operasjonskonsept og en struktur basert på bruk av kombinerte effekter er [...] i praktisk anvendelse alltid effektiv", fordi den skaper synergi, inneholder komplementære systemer og setter motstanderen i et uløselig dilemma.³⁶

³⁶ Forsvarets doktrine for landoperasjoner, Forsvarets overkommando 2003, s. 14. Kombinerte effekter (Combined Arms): Den synkroniserte og samtidige anvendelse av flere våpenarter som infanteri, kavaleri, feltartilleri, ingeniører og luftvern, for å oppnå en effekt på fienden som er større enn om den enkelte våpenart ble brukt alene eller i sekvens mot fienden. Definisjonen er oversatt fra *Field Manual 3-0 Operations*, Headquarters Department of the Army, USA 2001.

I hvilken grad kan så den mekaniserte infanteribataljonen kalles en avdeling som utnytter kombinerte effekter? Det kan her nevnes som en kuriositet at Hærstaben i engelsk språkdrakt har kalt den mekaniserte infanteribataljonen for *Combined Arms Battalion*. I utgangspunktet kombinerer da også en slik avdeling styrkene til infanteri og kavaleri ved at kampvognenes beskyttelse og ildkraft legges sammen med fotstyrkenes fleksibilitet og anvendbarhet. Videre har avdelingen ressurser fra andre våpenarter som ingeniør og artilleri gjennom sin stormingeniørtropp og bombekastertrupp. Bataljonskommandoen er dessuten satt opp på en slik måte at den evner å planlegge med og lede taktisk støtte i form av ingeniør og artilleri. Ser vi dette opp mot en lett infanteribataljon, hvor samvirket mellom vogn- og fotstyrker ikke finnes, er det klart at den mekaniserte infanteribataljonen er en avdelingstype som på en god måte utnytter kombinerte effekter. På den annen side vil innføringen av den mekaniserte infanteribataljonen som den eneste manøverbataljonstypen medføre at for eksempel det lette jegerkonseptet blir borte. Dette er et spesielt norsk konsept designet for å kunne operere i fiendens bakre områder for derfra å true og ødelegge fiendens kommando- og kontrollapparat, samt hans logistikk. Bruken av jegerbataljonen i fiendens bakre områder, samtidig som andre avdelingstyper kjemper mot fiendens mer fremre avdelinger er med på å sette ham i et nær sagt uløselig dilemma. Den spennvidden i avdelingstyper og konsepter som Hæren har i dag, og som også er med på å oppnå kombinerte effekter, vil derfor reduseres kraftig i en omstrukturering der vi ender opp med kun en manøverbataljonstype.

En mangel i den foreslåtte mekaniserte strukturen er fraværet av luftvern som organisatorisk er underlagt kampbataljonen. Luftvern skal i utgangspunktet komme fra luftvernbataljonen i Luftforsvaret. Dette kan imidlertid

vanskeliggjøre nødvendig trening, utdanning og samvirke mellom kampbataljonen og luftvernet.

I sum er det rimelig å hevde at den mekaniserte infanteribataljonen er forankret i Forsvarets militærteoretiske grunnlag. Avdelingstypen innehar et stort potensial for manøver og det å ramme, samtidig som den er godt beskyttet gjennom sin pansring. Med en oppklaringsressurs som er organisatorisk underlagt kampbataljonen og sin tunge stridsvognsild kombinert med infanteriets evne til å sikre vanskelig tilgjengelig lende, er avdelingen godt egnet for å skape kombinerte effekter. Selv om avdelingen har en del svakheter når det gjelder taktisk og logistisk støtte, har den et bredere og mer fleksibelt apparat tilgjengelig enn hva for eksempel den lette infanteribataljonen har.

Alliansetilpasning

Internasjonal politikk og det internasjonale system har gjennomgått store endringer etter den kalde krigens slutt, og ikke minst etter terroranslagene i New York og Washington 11. september 2001. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom NATOs nye strategiske konsept, alliansens *Defence Capabilities Initiative* og *Prague Capabilities Commitment*, samt Natos etablering av *NATO Response Force*. USA har lagt om sin sikkerhetspolitikk etter 11. september, noe som kommer til uttrykk gjennom USAs nye *National Security Strategy*. På den landmilitære siden har USA revidert sin tidligere landmilitære doktrine (*FM 100-5 Operations*) og gitt ut en ny under navnet *FM 3-0 Operations*.³⁷

I forbindelse med *Prague Capabilities Commitment* og *Nato Response Force* har Norge gitt en politisk tilslutning som blant annet får konsekvenser for den militære struktur.³⁸ Dette går i hovedsak ut på at Norge har forpliktet seg til deltagelse i et alliert spleiselag for anskaffelse av en strategisk

³⁷ *Field Manual 3-0, Operations*.

³⁸ *Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, s. 5*.

løftekapasitet på flysiden, samt å stille med logistikkenheter og en taktisk etterretningskapasitet til *Nato Response Force* (NRF). Videre skal Norge fra 2006 kunne stille inntil en mekanisert brigade til Natos reaksjonsstyrker, noe som får direkte konsekvenser for den mekaniserte infanteribataljonen. Det er riktignok ingen bindinger når det gjelder hva denne mekaniserte brigaden skal inneholde, men på bakgrunn av utviklingen av NRF er det rimelig å anta at Nato i denne sammenhengen forventer en brigade bestående av en variant av den mekaniserte infanteribataljonen. Dette reiser spørsmålet: Vil en overgang til den mekaniserte infanteribataljonen som manøverelementet i en mekanisert brigadestruktur være i tråd med allierte utviklingstrekk og Norges forpliktelser overfor Nato?

I *Prague Capabilities Commitment* antydes det videre en større grad av interoperabilitet når det gjelder kommando- og kontroll i Natos militære strukturer. I dette ligger det blant annet at ikke bare rutiner og språk skal være felles, men at også de tekniske løsningene de enkelte land velger skal være i stand til å "snakke" med hverandre. De skissene Hærstaben så langt har lagt frem med tanke på den fremtidige hærstrukturen, er ikke detaljerte nok til å kunne si noe sikkert her, men i det pågående arbeid med anskaffelse av blant annet *Battlefield Management System* er kravet om interoperabilitet med allierte høyt prioritert.

Når det gjelder doktrineforankring, er Forsvarets landoperative doktrine nært knyttet til og dels basert på allierte doktriner, spesielt Natos *AJP 01 Allied Joint Doctrine*, *AJP 3 Allied Joint Operations* og *ATP 3-2 Land Operations*. Sistnevnte publikasjon er på sin side nært beslektet med den amerikanske *FM 3-0 Operations*.

En sammenlikning i oppbygging og innhold mellom *Field Manual 3-0* og Forsvarets doktrine for landoperasjoner viser at doktrinene bygger på samme militærteoretiske grunnlag. Tankegodt og idégrunnlag skulle derfor tilsi at den

mekaniserte infanteribataljonen i stor grad bør kunne være interoperabel med allierte avdelinger av samme type. Norge støtter imidlertid på problemer på materiellsiden i denne sammenheng.

For en norsk deltagelse i operasjoner utenfor Norge, vil norske styrker måtte delta som del av et større multinasjonalt forband. Selv om Nato nok helst så at Norge deltok med en brigade, vil trolig Norge legge seg på et bataljonsnivå i den nærmeste fremtid – hovedsakelig av økonomiske årsaker.³⁹ For å lette kommando og kontroll, samt logistikk, er det derfor ønskelig at det norske bidraget også på materiellsiden i stor grad er interoperabelt med hva Norges allierte stiller med. Hovedmateriellet i den mekaniserte infanteribataljonen er som tidligere vist av tysk eller svensk opprinnelse. Av Norges allierte er det hovedsakelig nederlenderne som stiller med tilsvarende materiell. Det pågår i den sammenheng et arbeid med å få på plass et materiellsamarbeid med den nederlandske hæren, og en tilknytning av det norske bidraget til *Nato Response Force* til det tysk-nederlandske korpset. Ingen av disse arbeidene er slutført ved utgangen av 2003, men det er mye som tilsier at begge kommer på plass i nær framtid. Dersom dette skulle bli tilfellet, vil det bidra til at den mekaniserte infanteribataljonen blir mer interoperabel med andre enheter i det tysk-nederlandske korpset enn hva som vil være tilfellet ved en eventuell tilknytning til for eksempel det britiske korpset. I det videre arbeidet vil utfordringen først og fremst være knyttet til utvikling av løsninger for C4ISR slik at dette blir interoperabelt med hva tyskerne og nederlenderne bruker.⁴⁰

³⁹ Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, s. 15. Hærens strukturmål i 2008 er en mekanisert brigade (Brig N) med hovedvekt på mekanisert infanteri, som er mobil, fleksibel og som skal kunne deployeres til internasjonale operasjoner innen 180 dager.

⁴⁰ C4ISR: Command, Control, Computers, Communications, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance. Dette er et begrep benyttet i Nato-

Den mekaniserte infanteribataljonen tilfredsstillter i stor grad de politiske bindinger og militærfaglige krav som en alliansetilpasning krever. Den store utfordringen blir imidlertid å etablere et samarbeid og samvirke med de av Norges allierte som har en tilsvarende materiellpark, og å sørge for at en videre anskaffelse av materiell gjøres på en måte som høyner interoperabiliteten med de samme lands enheter.

Den mekaniserte infanteribataljon – økonomisk realistisk?

Ved en gjennomgang av Hærstabens forslag fremgår det at en overgang til den foreslåtte mekaniserte strukturen vil innebære anskaffelser av nytt materiell. Enhetskjøretøyet i den anbefalte strukturen er CV 90. I 2005 vil Hæren ha 130 stormpanservogner av typen CV 9030N og 52 Leopard II stridsvogner. Den foreslåtte mekaniserte strukturen innebærer at Hæren innen relativt kort tid må anskaffe ytterligere 104 stormpanservogner, 72 pansrede oppklaringsvogner, 54 av 120mm AMOS⁴¹ vogner og 36 stormingeniørpanservogner.⁴² I tillegg kommer anskaffelser av ytterligere 110 Leopard II stridsvogner. Dette kommer til å bli dyrt. Og i forsvarssjefens militærfaglige utredning av desember 2003 slås det fast at en "omfattende modernisering og prioritering av Hæren" vil måtte utsettes til 2009–2015.⁴³

Noe av bakgrunnen for at Hærstaben har anbefalt så vidt omfattende og kostbare anskaffelser, er at Hæren er i ferd med å sakke akterut på materiellsiden både sammenlignet med de andre forsvarsgrenene og i forhold til Norges allierte.

sammenheng på informasjons- og sambandssystemer som bidrar til overnevnte.

⁴¹ AMOS: 2 stk. 120mm bombekaster satt opp på et CV 90 chassis.

⁴² Behovet for ytterligere anskaffelser av materiell baserer seg på Hærstabens forslag om tre materiellsett til to brigader. Dersom man kun bestemmer seg for to materiellsett blir investeringskostnadene noe lavere.

⁴³ Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, s. 15.

Anskaffelsesstrategien på 1990-tallet kan beskrives som flikking på en gammel struktur. Slik Hærstaben ser det, må den kostbare investeringen tas dersom Norge skal ha en operativ landkomponent som skal være i stand til å operere på et moderne stridsfelt. Fremtredende i Hærstabens argumentasjon er dessuten en sammenligning med Sjøforsvarets anskaffelse av fregatter, og Luftforsvarets planlagte anskaffelse av nye kampfly. Viktig er det også at en slik investering innebærer en tilpasning av Hærens struktur til Forsvarets militærteoretiske grunnlag. Investeringen vil også bety en kvalitetsmessig heving av strukturen opp på et nivå som gjør at Hæren kan levere et relevant produkt internasjonalt.

Som nevnt tidligere er Norge i ferd med å få på plass et materiellsamarbeid med Nederland, noe som i første omgang innebærer en ytterligere tilførsel av Leopard II stridsvogner og ett nytt pansret artilleriskyts til en forholdsvis rimelig penge.⁴⁴ Dersom et slikt samarbeid drives videre, kan investeringen bli vesentlig rimeligere enn hva helt nytt materiell vil koste. Imidlertid er for tidlig å si noe sikkert om fremtiden for det norsk-nederlandske samarbeidet, og det er her et klart usikkerhetsmoment på kostnadssiden.

Mange i Hæren hevder at en tungmekanisert struktur vil være dyrere i drift enn hva en lettere struktur ville vært.⁴⁵ Utgifter til drivstoff, vedlikehold og reparasjoner er naturlig nok høyere for avdelinger med mye tungt materiell enn hva det er for lette infanteriavdelinger oppsatt til fots, eller på små lette hjulkjøretøy. Det har imidlertid vist seg at den største utgiftsposten på driftssiden er personellet. 70–80 prosent av driftskostnadene i en avdeling er personellrelaterte. Dette medfører at i dag er faktisk den tyngste avdelingen i

⁴⁴ Det er i utgangspunktet snakk om bytte av materiell. Norge får materiell som Nederland har for mye av, i bytte mot materiell som Norge har for mye av.

⁴⁵ Dette er basert på en rekke samtaler med offiserskolleger fra forskjellige fagmiljøer i Hæren.

strukturen, panserbataljonen, samtidig den billigste i drift fordi den innehar minst personell. Nå er det riktignok slik at brukerterskelen på mye av materiellet i denne avdelingstypen er høy, noe som innebærer lengre tid til utdanning og som på sikt taler for et større og kostnadsdrivende innslag av vervede i avdelingen, slik for eksempel tilfellet er med Telemark bataljon. En slik profesjonalisering vil imidlertid med stor sannsynlighet også bli resultatet ved en overgang til en lettere struktur, noe som kan gjøre en slik struktur enda dyrere i og med at den vil være mer personellkrevende enn en mekanisert struktur.

Det er også verdt å merke seg at den foreslåtte strukturen innebærer nedleggelse av en god del garnisoner, avdelinger og ledelsesnivåer. Hærstaben har forutsatt i sin anbefaling at de to mekaniserte brigadene vil utgjøre den fremtidige kjernevirksomheten i Hæren, og at annen virksomhet som ikke støtter opp om denne, i stor grad kan fjernes. Dette frigjør driftsmidler, spesielt i form av lønnsmidler, som kommer godt med ved overgangen til en tungmekanisert struktur.

Det er med andre ord mye som tyder på at overgangen til en mekanisert struktur, vil innebære store investeringskostnader for Forsvaret. Hvorvidt strukturen blir dyrere i drift, er det derimot større tvil om: Hæren kan nok komme billigere fra det på investeringsiden dersom den legger opp til en lettere struktur. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om driften av en lett struktur vil være rimeligere på lengre sikt

Konklusjon

Hæren velger å konsentrere og prioritere sine fagmiljøer gjennom en reduksjon i antall typer manøverbataljoner. Den største innvendingen som kan reises mot den foreslåtte strukturen, er de åpenbare økonomiske konsekvensene. Dersom Hæren skal ha denne strukturen i fremtiden innebærer det betydelige investeringer i kampvogner og annet

materiell. For å få dette til må den øvrige hærstrukturen reduseres i stort monn, noe som forenklet vil si at dersom en enhet eller avdeling ikke direkte støtter opp om den operative strukturen i form av de to mekaniserte brigadene, må den legges ned. Utdannings- og kompetansemiljøene vil også måtte bli vesentlig mindre enn hva de er i dag.

Det er likevel mange forhold som peker i retning av at den mekaniserte infanteribataljonen er det riktige valget – at den mekaniserte infanteribataljon er det flerbruksverktøy Hæren trenger i dagens mangetydige sikkerhetspolitiske situasjon.

Når vi ser dette valget i forhold til de entydige føringer og krav som er kommet fra politisk hold de senere årene, er det klart den mekaniserte infanteribataljonen er en fleksibel manøveravdeling som langt bedre enn for eksempel den lette infanteribataljonen er i stand til å løse et bredt spekter av oppgaver. Bataljonen fremstår som en komplett avdeling, med egne ressurser for oppklaring, bekjempelse av stridsvogner og stormpanservogner, sikring av flanker og med evnen til å operere i bebygde områder og byer. Avdelingen er samtidig satt opp med en tilstrekkelig mengde personell til at den egner seg til humanitære og fredsbevarende oppdrag. Disse oppdragene krever erfaringsmessig store personellressurser.

Måten avdelingen er organisert på gjør dessuten at den vil være i stand til å løse oppdrag uten sitt tungt pansrede materiell, på samme måte som en lett infanteriavdeling. Den lette infanteribataljonen kan på sin side ikke settes opp med pansret materiell ved behov, da en slik overgang blant annet vil innebære lengre tids utdanning og trening.

Den mekaniserte infanteribataljonen har på den ene side stor taktisk mobilitet. På den annen side står denne bataljonstypen overfor store utfordringer når det gjelder strategisk mobilitet. Det vil kreve betydelige ressurser og mye tid for å få en slik avdeling på plass dersom den for eksempel skal innsettes i Midtøsten. I en situasjon hvor det å være hurtig på plass, er det avgjørende, vil en lettere struktur ha en

klar fordel. Problemet er imidlertid at en lett struktur vil møte svært store utfordringer når det gjelder overlevelse og kampkraft. Dette er alvorlig i dagens situasjon hvor samfunnet har en lav toleranse for skader og tap i operasjoner og hvor egne styrkers sikkerhet prioriteres meget høyt.

Forsvaret bekjenner seg til en manøverorientert doktrine for anvendelse og utvikling av sine styrker. Den mekaniserte infanteribataljonen innbærer i denne sammenhengen at Hæren også tilpasser strukturen – og ikke bare tankesettet – til en slik doktrine. Avdelingen har stor ildkraft og evne til rask forflytning, samtidig som den gjennom pansring er gitt en viss egenbeskyttelse. Sammen med de tekniske løsningene innenfor kommando og kontroll som er på trappene ved inngangen til 2004, vil dette gi avdelingen gode muligheter for å komme seg i en fordelaktig posisjon i forhold til en motstander. Dette harmonerer med selve kjernen i manøvertenkningen.

Den mekaniserte infanteribataljonen er en avdelingstype som lett kan jobbe sammen med Norges allierte i løsning av oppdrag. Det militærfaglige grunnlaget er godt forankret i alliansen, og avdelingen representerer den type kapasiteter som Nato etterspør og som Norge har forpliktet seg på i forhold til alliansen. Med henblikk på å gjøre avdelingen interoperabel med allierte avdelinger, er det riktignok fremdeles en god del utfordringer knyttet til vognpark og sambands- og kommunikasjonsutrustning. Dersom Norge velger en fast tilknytning til det tysk-nederlandske korps, vil dette med stor sannsynlighet innebære en gradvis tilpasning på disse felt. En lettere struktur ville nok på sin side vært noe lettere å gjøre interoperabel, men også i en slik struktur ville sambands- og kommunikasjonsutrustningen utgjøre en stor del av utfordringen.

Kilder

Forsvarets doktrine for landoperasjoner, Forsvarets overkommando, mai 2003.

Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, Forsvarsstaben 2003.

St. prp nr. 45 (2000/2001), "Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002-2005".

Field Manual 3-0. Operations, Headquarters Department of the Army, 2001.

Forsvarets fellesoperative doktrine, Forsvarets overkommando 2000.

Huitfeldt, Tønne, "Det nye forsvaret – et kritisk syn", i *Norsk Militært Tidsskrift* nr. 11/2003.

NOU 2000: 20. *Et nytt Forsvar*. Forsvarsdepartementet.
The National Security Strategy of the United States of America.

The White House. USA september 2002.

Kapittel 4

Er logistikken til Hærens hurtige reaksjonsstyrke nedprioritert?

Av Audun Bye

Hovedelementene i Hærens hurtige reaksjonsstyrke er den nye Telemark bataljon, som utgjør selve kampkraften og Nasjonalt støtteelement, som ivaretar logistikkfunksjonen. Generelt hersker det liten tvil om logistikkens betydning ved innsetting av militære styrker. I tillegg har Norge en del forpliktelser gjennom sitt Nato-medlemskap. Alliansens overordnede dokument for styrkestrukturen sier at logistikkfunksjonen må være like tilgjengelig og evnen å reagere like rask som de styrkene den skal understøtte. Fra Natos side er det også klart at det er den enkelte nasjon som har ansvaret for å ivareta logistikken til egne styrker.

Har så Forsvaret ved etableringen av den nye reaksjonsstyrken tatt innover seg logistikkens betydning og tilrettelagt for en logistikkorganisasjon som i tilstrekkelig grad kan understøtte Telemark bataljon ved operasjoner i utlandet? Leser vi de politiske dokumentene, tyder mye på at så er tilfelle. I stortingsmelding 38 fra 1999 om tilpasning av Forsvaret til internasjonale operasjoner, heter det at "i operasjonsområdet vil effektiv logistikk være av stor betydning. For dette formål er det anbefalte Hærens bidrag til Forsvarets innsatsstyrker tilført et *betydelig nasjonalt*

støtteelement".⁴⁶ Etter et år med det nasjonale støtteelementet under etablering og utdanning, er det imidlertid forhold som peker i retning av en mer sammensatt virkelighet.

Jeg skal i dette bidraget drøfte hvorvidt Nasjonalt støtteelement har forutsetninger for å løse sine oppgaver som en del av Hærens hurtige reaksjonsstyrke. Drøftingen vil ta utgangspunkt i forholdet til Telemark bataljon, Forsvarets logistikkorganisasjon og multinasjonalt logistikk samarbeid. Jeg skal sette fokus på de spesielle utfordringer Norge vil stå overfor i en høyintensitetskonflikt, særlig ved en fredsskapende eller fredsopprettende operasjon i en førstekontingent.⁴⁷ Fremfor alt er tre forhold viktige i drøftingen av Nasjonalt støtteelement. For det første gjelder dette organisasjonens oppbygning og struktur, samt hvilken utholdenhet og fleksibilitet den representerer. Herunder vil jeg også drøfte en eventuell samlokalisering av avdelingene i Hærens reaksjonsstyrke. For det andre er ulike personellmessige forhold knyttet til spesialister, kontraktspersonell og rekruttering viktige. For det tredje er det et viktig forhold hvordan trening og utdanning i logistikkfunksjonen foregår.

Før jeg starter på selve drøftingen, skal jeg imidlertid skissere noen utfordringer knyttet til det fenomenet den prøyssiske militærfilosofen Clausewitz kalte "frikasjon" – noe en førstekontingent i en fredsskapende eller fredsopprettende militær operasjon vil stå overfor. (For øvrig er det verdt å merke seg at Clausewitz ikke adresserte

⁴⁶ St. meld. nr. 38, "Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 25, min utheving.

⁴⁷ "Fredsskapende operasjoner defineres som handlinger med sikte på å bringe fiendtlige parter til enighet, i det vesentlige gjennom slike fredelige midler som er anført i FN paktens kapittel VI." (FFOD, del A, s. 113). "Fredssopprettende operasjoner legitimerer gjennom FN-paktens kapittel VII, tiltak mot trusler mot freden, fredsbrudd og angrepshandlinger. Sett fra et militært perspektiv er fredsopprettelse som regel krigføring." (ibid.) Førstekontingent er Norges første styrkebidrag som innsettes i et aktuelt operasjonsområde.

logistikkproblematikken, og at dette er en utfordring når det gjelder å anvende Clausewitz på dagens krigføring). Det er også nødvendig i grove trekk å beskrive de logistikkapasitetene som i henhold til krigsoppsetningsplanen skal finnes i Nasjonalt støtteelement.

Førstekontingenten, friksjon og kapasitet

“Logistikk er den virksomhet som planlegger og gjennomfører flytting, understøttelse og vedlikehold av militære styrker. Logistikk omfatter tilveiebringelse og anvendelse av tjenester, materiell og forsyninger til støtte for militære operasjoner.”⁴⁸ Førstekontingentene i internasjonale operasjoner er spesielle fordi det normalt vil være knyttet betydelig spenning og usikkerhet til hva avdelingen vil møte av oppgaver og utfordringer under og etter en innsetting. Ikke minst gjelder dette for logistikken. “Ingenting er som førstekontingenten. Først ute i ny misjon. Sterkere opplevelser, tettere samhold, skarpere oppdrag enn ellers. Som skal løses – med høyt innsatsnivå.”⁴⁹ Det vil ofte være førstekontingenten som må anvende vold i den grad det er nødvendig for å løse oppdragene i fredsskapende og fredsopprettende operasjoner. Forutsatt at konflikten endrer karakter fra høy intensitet til lavere intensitet og mer kontrollerte former, vil senere kontingenter være mer innrettet mot fredsbygging og fredsbevaring.⁵⁰ På logistikksiden vil dessuten førstekontingenten i en operasjon ofte legge grunnlaget for hvordan ting blir gjort i etterfølgende kontingenter.

Friksjon kan i stor grad påvirke førstekontingentens operasjoner.⁵¹ Fire forhold er spesielle for en førstekontingent,

⁴⁸ Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD), Forsvarets overkommando 2000, s. 147.

⁴⁹ www.haren.mil.no/fish/start/article.jhtml?articleID=161326. Benyttet 5. desember 2003.

⁵⁰ “Fredsbygging og fredsbevaring”, se FFOD, del A, s. 113.

⁵¹ Friksjon er uoverensstemmelse mellom en militær operasjon slik den er planlagt på papiret og slik den utføres i virkeligheten. Det finnes tre

og vil kunne gi betydelig friksjon. For det første etableres det i løpet av kort tid rutiner for samarbeid mellom ulike nasjoner med forskjellige kulturer og språk. For det andre vil operasjonene foregå langt borte fra de deltakende nasjonenes hjemland, noe som innebærer store logistikkmessige utfordringer innen transporttjenesten, transportkontroll og distribusjon av alle typer forsyninger. For det tredje vil situasjonen i operasjonsområdet ofte være kompleks og uoversiktlig. Det er gjerne mange aktører på banen. I tillegg til regulære militære styrker, vil ofte både statlige og ikke-statlige sivile organisasjoner operere i området. For det fjerde vil førstekontingenten ofte møte en infrastruktur med store mangler, eller kanskje det ikke finnes infrastruktur overhodet, og et stort innslag av improvisasjon vil være nødvendig.

En krigsoppsetningsplan beskriver personell- og materielloppsetning for en avdeling. I tillegg sier krigsoppsetningsplanen hva en avdeling skal være i stand til, og angir således avdelingens kapasitet. I grove trekk sier krigsoppsetningsplanen for Nasjonalt støtteelement at elementet skal, som del av Hærens reaksjonsstyrke, bidra til at stridsutholdenheten og dermed kraften i Telemark bataljon og andre nasjonale avdelingers operasjoner, opprettholdes over tid. Dette skal gjøres ved å sørge for størst mulig operativ tilgjengelighet på materiell, ved å ha tilgjengelighet på transportressurser, samt ved å tilføre avdelingene forsyninger og tjenester. Nasjonalt støtteelement skal også ha ansvaret for å utføre administrativ kontroll over norske styrker innen personell-, materiell- og økonomiforvaltning.

For å være i stand til ovennevnte oppgaver, er Nasjonalt støtteelement organisert i stab, stabstropp, transporttropp, vedlikeholdstropp og forsyningstropp. Fullt oppsatt består elementet av 187 personell, fordelt på 79 befal og 108

grunnleggende former for friksjon; 1) den som er tilstede eller oppstår i egen organisasjon, 2) den som skapes i møte med en motstander og 3) den som oppstår fra omgivelsene (FFOD, s. 144).

mannskaper.⁵² I henhold til krigsoppsettingsplanen er Nasjonalt støtteelement organisert i 44 til dels meget små enheter (lag). Fem av de 44 lagene, alle disse i vedlikeholdstroppen, har en dublering (reserve). I alt nitten av de 44 lagene består av tre eller færre fagpersoner. Fem av de nitten faglagene består av kun befal. De øvrige fjorten faglagene har en kombinasjon av befal og mannskaper. Seksten av faglagene består av fire til sju befal og mannskaper. Kun fire lag er satt opp med mellom ni og tolv soldater, og har således et visst volum. I tillegg har Nasjonalt støtteelement en forsterkningsstyrke bestående av 26 hoder, fordelt på ni befal og 17 mannskaper. Forsterkningsstyrken er organisert i ni lag som ved behov kan innkalles for å forsterke Nasjonalt støtteelement.

Organisasjonens oppbygging og struktur – fordeler og ulemper ved små fagmiljøer

På den ene side kan organiseringen i mange små fagmiljøer representere en utfordring når støtteelementet utsettes for krigshandlinger eller andre store påkjenninger over tid. Fravær og tap av personell i form av tjenestefri, sykdom, ulykker og dødsfall vil raskt påvirke støtteelementets evne til å understøtte norske styrker i et operasjonsområde. Faren er at fravær og tap vil øke sterkt under høyintensitetsoperasjoner – når norske avdelinger trenger logistikken som aller mest. Generelt gjør også de små personellressursene og organiseringen i mange små fagmiljøer at elementet mangler fleksibilitet. De små faglagene er organisert som enheter, opererer samlet med faste oppgaver, og kan i liten grad splittes opp selv om situasjonen skulle kreve det. Et eksempel på dette er hjulbergingslaget. Dette består av et hjulbergingskjøretøy og to soldater som opererer som et par. Kravet er at minst to

⁵² Begrepet "soldater" omfatter i denne artikkelen befal, grenaderer, korporaler og menige.

bergings soldater skal delta under bergingsoperasjoner. Flere av de vanligste bergings- og redningsoperasjonene vil dessuten knapt være mulige uten minst to kvalifiserte bergings soldater. Dette reduserer Nasjonalt støtteelements evne til å yte bergings- og redningstjenester til flere avdelinger samtidig, og undergraver målsettingen om "fleksibel og effektiv understøttelse av kampevne."⁵³

En annen utfordring ved organiseringen av Nasjonalt støtteelement gjelder transporttroppen. Forsvarets forskningsinstitutt har gjennomført en studie for å avklare om Norge vil makte å etterforsyne Forsvarets innsatsstyrker ved hjelp av egne transportkapasiteter. Studien har konkludert med følgende: "Når det gjelder strid med lav intensitet og til dels normal intensitet er den tilfredsstillende, men i tilfeller med høy intensitet og til dels normal intensitet er denne kapasiteten for liten."⁵⁴ Beregningene i studien er basert på at Nasjonalt støtteelement vil ha hundre prosent funksjonalitet på sine kjøretøy og likeledes hundre prosent tilgjengelighet på vognførere. I studien tas det imidlertid i liten grad hensyn til friksjon.

I alt inngår det 22 krokløftere og lastevogner i troppen. I henhold til logistikkonseptet for Hæren innehar hver av disse en transportkapasitet på totalt 400 kilometer i døgnet. Transporttroppen skal forestå personell- og materiellforflytninger under alle forhold:

Logistikk for manøverenhetene utveksles mellom brukende avdeling og logistikkenheten i den nære del av operasjonsområdet. Logistikkene vil forflytte seg og operere i alle deler av operasjonsområdet. Dette er krevende og utsetter logistikkene for økt trussel. Passive og aktive forsvarstiltak vil således være vesentlig for økt overlevelse.

⁵³ Logistikkinspektørens strategidokument. Sessvollmoen: Utdannings og kompetansesenteret for Hærens logistikkvåpen.

⁵⁴ Terje Nilsen, "Forsyningskjede for norske styrker i internasjonale operasjoner – FIST-H i Tyrkia-scenariet (S-14), i *FFI/NOTAT-200301180*, 9. april 2003, s. 21.

Med bakgrunn i ovenstående må både logistikkenheter og avdelingstren organiseres, trenes og utrustes for å kunne operere i alle typer konvensjonelle stridsmiljøer.⁵⁵

Hvert enkelt kjøretøy i transporttroppen er satt opp med kun én vognfører. Dette kan gi sterkt begrenset transportkapasitet for Hærens hurtige reaksjonsstyrke. For det første vil den nevnte 400 kilometers-begrensningen medføre at reaksjonsstyrken får begrenset sin operative kapasitet dersom det er lange avstander mellom de støttende avdelingene og Nasjonalt støtteelement.⁵⁶ For det andre kan reaksjonsstyrken få begrenset sin operative kapasitet kraftig dersom forsyningsaksene er i så vidt dårlig forfatning at kjøretøyenes fremkommelighet nedsettes. Det er her viktig å huske på at det ikke finnes garantier for infrastrukturens beskaffenhet i innsatsområdet. For det tredje kan transportressursene utsettes for store belastninger over tid, og derved ikke evne å fortsette på grunn av behov for søvn og hvile.

Etter et fåtall dager med høy belastning kan transportkapasiteten bli ytterligere redusert. Dette vil i så fall resultere i en hard prioritering mellom transportene, noe som nok vil innebære at enkelte avdelinger ikke vil få tilkjørt det de trenger, eller at transporten ikke kommer frem til rett tid. Konsekvenser av dette er i verste fall at operasjonen kan stoppe helt opp, og uansett vil stridsevnen reduseres.⁵⁷

I tillegg til mulig redusert stridsevne, vil det sterkt begrensede antall vognførere kunne gi en økning i omfanget av trafikkulykker. Det er en udiskutabel sammenheng mellom store fysiske og psykiske belastninger på vognførerne og antall ulykker i trafikken, eksempelvis er strenge kjøre- og hviletidsbestemmelser innført ovenfor sivil transportnæring

⁵⁵ *Logistikkonsept for Hæren*, Forsvarets overkommando, Hærstaben 2003, s. 5.

⁵⁶ *Ibid.*, s. 7.

⁵⁷ Stridsevne omtales ofte som summen av avdelingens stridsverdi, stridsutholdenhet og handlingskompetanse.

for å redusere antallet ulykker. At dette er et alvorlig problem, illustreres ytterligere av følgende tall: Av de totalt 40 norske som omkom under operasjoner i utlandet frem til 1999, mistet i alt elleve livet i trafikkulykker.⁵⁸

På den annen side kan organiseringen i små fagmiljøer ha sine fordeler. En slik organisering reduserer administrasjonsbehovet, og gir mer oversiktlige avdelinger. Erfaringer med norske styrker på Balkan har dessuten demonstrert at ved fredstøttende operasjoner av lav intensitet har slike små fagmiljøer vist seg å være tilstrekkelig. Dette gjelder i hvert fall i en multinasjonalt setting med gjensidig logistikkstøtte nasjonene i mellom. Forsvarets logistikkorganisasjon innehar ressurser som kan innsettes i et operasjonsområde for å forsterke Nasjonalt støtteelement ved behov. Dette har blitt gjort under operasjonene på Balkan. Det er imidlertid viktig med en videreutvikling på dette området, for eksempel ved at det i Hærens reaksjonsstyrke etableres ordninger for de små fagmiljøene som vil bidra til å sikre nødvendige forsterkninger fra Forsvarets logistikkorganisasjon ved spesielt belastende operasjoner. Eksempelvis kan det etableres multinasjonalt samvirke der dette er mulig enten før, under og eller umiddelbart etter en innsetting, eller det kan sendes forsterkninger fra Norge for kortere perioder.

Satsingen på små fagmiljøer i Nasjonalt støtteelement har gitt lite overkapasitet på enkelte fagområder (noe som nok var et problem for deler av Hæren under den kalde krigen). I stedet har vi fått en mer jevn fordeling av kapasitet på de ulike fagområdene.

På sikt er det likevel en fare for at Nasjonalt støtteelement kan utvikles til en stor og tung organisasjon med innslag av overkapasitet. Spesielt kan det tenkes en slik utvikling hvis det legges vekt på å gjøre støtteelementet mer robust i forhold til

⁵⁸ Notat fra Jegerkorpset Akershus regiment. "Tapstall fra operasjoner i utlandet." Notatet oppbevares ved HLS/LOGUKS.

utfordringene vi har drøftet ovenfor. Ved siden av økte kostnader vil et stort og tungt Nasjonalt støtteelement i faser med lav aktivitet bli stilt i en situasjon der personellet føler seg overflødig og opplever at egen innstats blir lite meningsfylt. Et alternativ til å bygge ut støtteelementet, er i større grad å basere seg på *ad hoc*-støtte fra Forsvarets logistikkorganisasjon og likeledes multinasjonalt logistikk samarbeid. Dette kan gjøres ved at den øverste operative sjef i et operasjonsområde koordinerer og tilrettelegger nødvendige forsterkninger på tvers av nasjonene. Dersom Telemark bataljon eksempelvis inngår som en del av en brigade i en divisjon, vil både brigadesjefen og divisjonssjefen kunne sikre nødvendige forsterkninger ved å prioritere og omdisponere ressurser. Det er her viktig å minne om at multinasjonalt logistikk samarbeid er vesentlig for Nato-landene, noe som kommer klart frem i Allied Joint Logistics Doctrine. Alliansens multinasjonale fokus understrekes og beskrives også i Multinational Joint Logistic Centre Doctrine. I denne doktrinen fokuseres det på å skape ordninger for medlemsland ved å samordne og koordinere de tilgjengelige logistikkressursene. I innledende faser ved høyintensive operasjoner vil imidlertid omfanget av multinasjonalt logistikk samarbeid være begrenset.

Det er i hovedsak følgende fire forhold som gjør det multinasjonale logistikk samarbeidet vanskelig for førstekontingenten i en høyintensitetskonflikt. For det første vil det ofte være mangel på infrastruktur og mangel på leverandører av varer og tjenester. Dette innebærer begrenset tilgang på råvarer og forsyninger fra konfliktområdet. Dette resulterer i lange forsyningsakser og liten tilgang på fast infrastruktur i anledning lagring og tjenesteutøvelse. For det andre er den generelle usikkerhetsfaktoren betydelig for alle deltakerlandene, og det vil derfor i starten være uklart hva behovene vil bli videre fremover. Mangelfull rekognosering og koordinering i forhold til operasjonsområdet vil ofte resultere

i at nasjonene ikke ønsker å binde seg til et samarbeid. For det tredje vil tiden være knapp under styrkegenereringen og det vil derfor være liten tid til kontraktsinngåelser mellom nasjonene. Multinasjonalt samarbeid bygger i stor grad på enighet nasjoner i mellom. Tiden blir derfor prioritert mot egen nasjons virksomhet, fremfor det å samarbeide med andre nasjoner. For det fjerde kan det være politiske føringer som forhindrer at deltakerlandene involverer seg i handel, eller andre økonomiske forpliktelser. Dette kan skyldes handelsavtaler mellom nasjoner, eller nasjonenes ulike krav til pris og kvalitet. Sikkerheten for logistisk understøttelse ligger derfor i nasjonens egne logistikkapasiteter. Når spenningsnivået avtar, gis det bedre forutsetninger for økt multinasjonalt samarbeid. Normalt ser da alle nasjoner et potensial i å redusere driftskostnadene. Erfaringer viser at multinasjonalt logistikk samarbeid øker ved lavkonflikt operasjoner under fredsbygging og fredsbevaring. Dette vil normalt påbegynnes under og etter førstekontingenten, når deltakerlandene ser hvem som det vil være naturlig å samarbeide med, samt hvilke områder det er aktuelt å inngå et samarbeid innenfor.

Nasjonalt støtteelement er organisert i mange små fagmiljøer som hver for seg representerer en meget begrenset fleksibilitet og utholdenhet. Innenfor flere fagområder gir organiseringen et bilde av å være underdimensjonert. Multinasjonalt logistikk samarbeid vil være mest aktuelt ved lavkonfliktoperasjoner, normalt etter førstekontingenten. Å etablere forsterkninger med Forsvarets logistikkorganisasjons fagpersonell fra Norge ved ekstreme belastninger kan være aktuelt.

Hvor hører Nasjonalt støtteelement hjemme?

Nasjonalt støtteelement er lokalisert på Sessvollmoen, samlokalisert med Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens logistikkvåpen (LOGUKS). Sessvollmoen er lokalisert

15 kilometer fra Oslo lufthavn Gardermoen. Både Forsvarets logistikkorganisasjons installasjoner på Nordkisa og på Gardermoen ligger innenfor en radius på 15 km. Mellom Sessvollmoen og Rena, hvor Telemark bataljon er lokalisert, er det imidlertid ca. 120 km.

Telemark bataljon er støtteelementets viktigste samarbeidspartner, og støtteelementets organisasjonsstruktur er på denne bakgrunn utviklet for og tilpasset til Telemark bataljon.

Den geografiske avstanden mellom de to avdelingene er en utfordring fordi det er et stort behov for tett dialog og koordinering på personell-, materiell- og organisasjonssiden. Ved å legge forholdene best mulig til rette for dette på hjemmebane, vil også samarbeidet under skarpe operasjoner, ikke minst i en kritisk innsettingsfase, kunne styrkes. Geografisk nærhet mellom militære avdelinger bidrar erfaringsmessig til mer fellesaktiviteter både av tjenestelig og frivillig karakter, som igjen gir en rekke spinn-off-effekter. Det er derfor grunn til å tro at en samlokalisering av Nasjonalt støtteelement og Telemark bataljon vil kunne bidra til at Nasjonalt støtteelement utvikler sterkere profesjonelle og personlige relasjoner til Telemark bataljon – og vice versa. Dette vil kunne gi uttelling på mange vis, blant annet i form av økt felles planlegging. I tillegg vil en samlokalisering gi avdelingene større muligheter for samtrening på lavere nivå samt utveksling av kompetanse. Aller viktigst er det kanskje likevel at en samlokalisering på sikt vil legge forholdene til rette for at logistikken blir en integrert del av Telemark bataljons daglige virksomhet.

På den annen side er det mye som taler for at Nasjonalt støtteelement bør forbli samlokalisert med Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens logistikkvåpen på Sessvollmoen – med nærhet til Forsvarets logistikkorganisasjon. Det er viktig at Nasjonalt støtteelement gis de beste forutsetninger for aktivt å bruke Utdannings- og

kompetansemiljøet på Sessvollmoen. Nærheten bidrar også til at fagutdanningen innenfor logistikk kan foregå i et kompetansemiljø som er utviklet for dette formålet. Det oppstår en dynamikk mellom utdanningsmiljøet ved kompetansesenteret og Nasjonalt støtteelement ved at støtteelementet medbringer erfaringer fra øvelser og operasjoner tilbake til kompetansesenteret.

Nærheten til Forsvarets logistikkorganisasjons avdelinger er fordelaktig under opplæring og under øvelser. Denne nærheten er med på å skape gode forutsetninger for et tett samarbeid. "Forsvarets logistikkorganisasjon vil opprette en LOGOPS⁵⁹ i Norge som utgjør det samlede kontaktpunkt for logistikkstøtte til deployerte styrker."⁶⁰ Forsvarets logistikkorganisasjon skal motta og ekspedere alle rekvisisjoner av logistikkbehov som rapporteres fra de ulike norske styrkebidrag. Det er viktig at Nasjonalt støtteelement og Forsvarets logistikkorganisasjon har etablert gode rutiner og god dialog gjennom opplæring og øving.

Et siste moment som taler for at Nasjonalt støtteelement hører hjemme i nærheten av LOGUKS, er at Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens logistikkvåpen har etablert undervisningsfasiliteter for fagutdanning innen logistikkområdet på Sessvollmoen, herunder eget drivstoffområde, kokeplasser med eget skole- og feltkjøkken, kjøretraseer og kjøresimulator for vognføreropplæring. Alt dette bidrar til å konsentrere virksomheten og derigjennom redusere belastningen på naturen og miljøet, noe som er viktig fordi det stilles spesielle krav til helse, miljø og sikkerhet knyttet til flere av støtteelementets virksomheter. Dette gjelder særlig drivstoff-, ammunisjons-, forpleinings-, vedlikeholds-, og bergingstjenesten, som alle står meget sentralt i støtteelementets oppgaveportefølje.

⁵⁹ LOGOPS: logistikkoperasjonssentral.

⁶⁰ *Logistikkonsept for Hæren*, Forsvarets overkommando, Hærstaben 2003, s. 8.

Et alternativ til samlokalisering av Telemark bataljon og Nasjonalt støtteelement på Rena, kan kanskje være å videreutvikle gjennomføring av fellesøvelser og utdanning, samt å gjennomføre besøk mellom avdelingene. Samlokalisering i deler av virksomhetsåret kan også være et alternativ som vil gi mange av de samme effektene som full samlokalisering.

Personellmessige forhold – spesialister, kontraktspersonell og rekruttering

De ulike personellmessige forhold knyttet til spesialister, kontraktspersonell og rekruttering, er viktige i vår drøfting av det nasjonale støtteelementet fordi denne avdelingen har et større mangfold av spesialister enn de andre delene av Hærens hurtige reaksjonsstyrke. Nasjonalt støtteelements troppsinndeling er et uttrykk for dette mangfoldet. Staben i støtteelementet består av selve ledelsen for elementet og operasjonsoffiserene, samt en personellseksjon og en administrasjonsseksjon. Videre består støtteelementet av fire tropper: I stabstroppen inngår leger, tannleger og sykepleiere. Det er også materiellregnskapsførere, kokker, vognførere og proviantforvaltere, samt sambands- og kommandoplasspersonell, og endelig økonomi- og budsjettpersonell. I transporttroppen inngår vognførere, tungtransport, krokløftvognførere, lastevognførere, kran-, hjullaster- og truckførere samt bussvognførere. I tillegg vognførere med spesialsertifikater for transport av farlig gods. I vedlikeholdstroppen inngår personell som kan utføre reparasjoner på beltevogner, aggregater, sambandsmateriell, ingeniørmateriell, panserkjøretøyskrog, pansrede ingeniørkjøretøy, tårn for vogner og panserbekjempelsesvåpen. I tillegg kommer bergingspersonell og systemlagerpersonell for etterforsyning av deler. I forsyningstroppen inngår proviantforvaltere, vannrensere, feltbadepersonell, vaskeripersonell, ammunisjonspersonell,

drivstoffpersonell, merkantilt personell, farmasøyter, veterinærer og personell for posttjenester.

Det er store utfordringer knyttet til rekruttering, utdanning og oppøving innenfor alle disse kategoriene. Ved inngangen til 2004 er mange av kategoriene uten personell, i følge sjefen for Nasjonalt støtteelement har ikke Forsvaret "inngått beredskapskontrakt med mer enn ca. 50 prosent av beredskapspersonellet i Nasjonalt støtteelement".⁶¹ Slikt personell skal også gjennomføre utdanning i henhold til utdanningsprogrammet for Forsvarets innsatsstyrke – Hæren, noe som innebærer at det vil ta tid å fylle kategoriene med personell.⁶² I praksis betyr dette at Hærens hurtige reaksjonsstyrke står uten beredskapspersonell innenfor en rekke spesialområder.

Utdanningsprogrammet for Forsvarets innsatsstyrke – Hæren skiller mellom såkalt *bærende* og *misjonsspesifikk* utdanning. Bærende utdanning er en form for fast grunnutdanning, mens misjonsspesifikk utdanning gjennomføres på *ad hoc*-basis, innrettet mot konkrete operasjoner. Begge typer utdanning skal gjennomføres etter gitte krav. Varigheten på utdanningen er imidlertid ikke nærmere beskrevet, og vil variere i noen grad, spesielt når det gjelder den misjonsspesifikke utdanningen. Selv om alle beredskapsstillingene blir fylt med personell, vil altså ikke avdelingen kunne settes inn før tilstrekkelig utdanning er gjennomført. Det er videre verdt å merke seg at bærende utdanning ikke kan gjennomføres før etter samtreneringsperioden i 2004. Disse spesielle utdanningsforholdene er det vesentlig å få belyst i sammenheng med ulike ordninger for de mange spesialistene som er på beredskapskontrakt for Nasjonalt støtteelement.

⁶¹ Samtale med Freddy Jensen, 6. juni 2003.

⁶² CD-ROM, mai 2003, *Utdanningsprogram for FIST-H*, Elverum: FIST-H (navigasjonskart: klikk 1) Hovedmeny 2) NSE/HRS 3) Felles FIST-H.

Det er et overordnet krav til alt personell i Hærens hurtige reaksjonsstyrke at de skal ha gjennomført førstegangstjenesten. For å sikre en hurtig innsetting av Hærens reaksjonsstyrke, er det samtidig svært fordelaktig, og til dels nødvendig, at flest mulig er i daglig tjeneste i reaksjonsstyrken slik at de er tilgjengelige og kan settes inn på meget kort varsel. Dette trekker i retning av en profesjonalisering av styrken. Ansettelsen av grenaderer har da også vært et viktig virkemiddel for å sikre tilgang til personell som raskt kan innsettes. Dette langt på vei profesjonaliserte kontraktspersonellet utdannes og trenes i sitt fagmiljø for de funksjoner de skal ivareta i en skarp operasjon. Et annet viktig poeng her er at kontraktspersonellet kontinuerlig er en del av den militære kulturen de i en skarp operasjon må forholde seg til. Dette kan ha både fordeler og ulemper, men alt i alt får personellet gode forutsetninger for å løse kommende oppdrag. Tabellen viser fordelingen mellom antallet som er i daglig tjeneste i henholdsvis Telemark bataljon og i Nasjonalt støtteelement.

	Befal/ offiserer i dagl. tj.	Vervede/ grenaderer i dagl. tj.	Sum i dagl. tj.	Befal/off. på beredskaps- kontrakt	Mannsk. på beredskaps- kontrakt	Totalt i avdeling iht. KOP	% i dagl. tj.
TMBN	153	296	449	31	45	525	85
NSE	30	0	30	49	108	187	16
FS/NSE	0	0	0	9	17	26	0

Av tabellen ser vi at det er en betydelig ubalanse mellom Telemark bataljon på den ene side og Nasjonalt støtteelement på den annen når det gjelder andelen som er i daglig tjeneste. Hele 85 prosent av Telemark bataljon og kun 16 prosent av Nasjonalt støtteelement er i daglig tjeneste. Det store spriket mellom andelene i daglig tjeneste skaper en ubalanse i utdanningsnivået mellom disse avdelingene. Dette er en utfordring all den tid de to avdelingene er etablert og organisert for å operere sammen. I tillegg skaper dette spriket to ulike miljøer – med ulike preferanser, relasjoner og kulturer: *L'esprit de corps* vil være ganske så forskjellig i de to avdelingene.

Det kan argumenteres for at ubalansen i andelen personell i daglig tjeneste i Hærens hurtige reaksjonsstyrke svekker avdelingen som helhet. Med kun 16 prosent av personellet i daglig tjeneste vil Nasjonalt støtteelement ha relativt dårlige forutsetninger for å øve samlet, noe som er viktig i og med avdelingens sammensatte karakter. Avdelingssjefen har ikke tilstrekkelig forutsetninger for å øve realistisk, og på denne måten se avdelingens styrker og svakheter. Telemark bataljon, som har majoriteten av personellet tilgjengelig, vil på sin side ha langt bedre forutsetninger for å skape en samtrent og gripbar avdeling. I tillegg vil det her være gode forutsetninger for å utdanne personellet videre på bakgrunn av tidligere erfaringer og utdanningsnivå.

På den ene side fremtrer det som viktig at Telemark bataljon og Nasjonalt støtteelement er på tilsvarende utdanningsnivå, ikke minst med tanke på å skape tillit og troverdighet, samt å styrke den hurtige reaksjonsstyrken som helhet. Det er særlig viktig at personellet i Telemark bataljon har tillit til logistikkavdelingen.

På den annen side kan det være fordelaktig for kontraktspersonell, i hovedsak spesialister i Nasjonalt støtteelement, at disse vedlikeholder og utvikler sin fagkunnskap i sin sivile stilling. Eksempelvis kan budsjettoffiseren være regnskapsfører i sin sivile stilling, drivstoffkorporalen kan ha sin stilling som sivil tankbilsjåfør, eller at vedlikeholdspersonellet jobber på Forsvarets verksteder med de samme materiellkategorier som skal vedlikeholdes på oppdrag for Hærens reaksjonsstyrke. Fagkompetansen kan på denne måten bli kontinuerlig vedlikeholdt.

Kontraktspersonellet kan videre være med på å bringe positive impulser inn i avdelingen i forbindelse med samtreningssperiodene. Vi vet at positive opplevelser og godt kameratskap fra tidligere militærtjeneste er viktige faktorer som påvirker personell til å kontraktfeste seg med Forsvaret. Kontraktspersonellet er derfor gjerne høyt motiverte og ser frem til de årlige samtreningssperiodene.⁶³

Rekrutteringens dilemmaer

I stortingsmeldingen fra 1999 om tilpasning av Forsvaret til internasjonale operasjoner ble det anført at rekrutteringen til denne typen operasjoner skulle "stimuleres gjennom et betydelig forbedret godtgjøringsnivå."⁶⁴ Det ble videre slått fast at "forutsetningen for å få det skisserte konseptet til å

⁶³ Samtreningssperiode gjelder for personell på kontrakt. Herunder forpliktes de å være i tjeneste inntil seks uker årlig.

⁶⁴ St. meld. nr. 38. (1998-99), "Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 28.

fungere, er blant annet at lønns- og arbeidsvilkårene er konkurransedyktige".⁶⁵ På tross av de bebudede stimuleringsiltakene har rekrutteringen av personell til de ulike kontraktstillingene i Nasjonalt støtteelement vist seg å være meget utfordrende, spesielt for teknisk personell: "I løpet av utdanningsåret 2002-2003 har i alt 150 soldater møtt for utdanning i Nasjonalt støtteelement. Seksten av disse har signert kontrakt."⁶⁶ I tillegg til disse 16, og de 30 øvrige som er i daglig tjeneste i Nasjonalt støtteelement, har omlag 80 soldater signert kontrakter.

Årsaken til rekrutteringsproblemene er nok sammensatt. Mange av de som er potensielle for kontrakt med Nasjonalt støtteelement er fagarbeidere i det sivile samfunn, eller i Forsvaret, med gode lønnsvilkår. Eventyrlysten og spenningen, som vanligvis utgjør noe av grunnlaget for at personell søker seg til denne typen tjeneste, er viktig, men dette alene veier ikke nok for fagpersonell i Nasjonalt støtteelement som har flere valg. Eventyrlysten og spenningen veier sannsynligvis tyngre blant soldatene i Telemark bataljon, der sivil fagutdanningen er mindre relevant i forhold til den enkeltes stilling i avdelingen.

En annen årsak er at enkelt velger å unngå å signere kontrakt for å unngå usikkerheten dette innebærer. Usikkerheten er stor med hensyn til når avdelingen skal innsettes, hvor den skal innsettes og hvor lenge operasjonen vil vare. Flere av de som kjenner Forsvaret på bakgrunn av tidligere internasjonal tjeneste velger dessuten å ikke kontraktfeste seg for generelt å stå friere.⁶⁷ Ved å unngå kontraktfesting taper de lite: De står da fritt til å velge om de vil delta i en førstekontingent, eksempelvis i Irak, eller om de vil si nei til å delta i en 8. kontingent, eksempelvis i Kosovo. For Hærens reaksjonsstyrke sett under ett er det usikkerhet

⁶⁵ Ibid., s. 38.

⁶⁶ Samtale med Freddy Jensen, 6. juni 2003.

⁶⁷ Ibid.

knyttet til dette, men samtidig gir det en viss underforstått trygghet å vite at denne kategorien "løse personell" finnes, og at de kan møte når behovet måtte oppstå. Vissheten om dette i Hæren kan trolig forklare at det lenge ble gitt relativt lav prioritet til å rekruttere personell til de ulike kontraktstillingene i Nasjonalt støtteelement.

På bakgrunn av den vanskelige rekrutteringssituasjonen har Nasjonalt støtteelement likevel prioritert rekrutteringsvirksomheten for å kunne stille "klar" i henhold til målsetningen som var 1. juli 2003.⁶⁸ Besøk ved de ulike verkstedene i Forsvarets logistikkorganisasjon og tilbud om kontrakter til den personellkategorien som arbeider ved verkstedene har vært et virkemiddel. Frem til månedsskiftet mai/juni 2003 hadde imidlertid ingen av de forespurte i Forsvarets logistikkorganisasjon signert kontrakt med Nasjonalt støtteelement. Dette skyldtes nok at betingelsene som ble tilbudt var mindre attraktive enn fortsatt tjeneste i Forsvarets logistikkorganisasjon. Den politiske forutsetningen om konkurransedyktige betingelser var altså ikke innfridd. Resultatet var at forsvarssjefen våren 2003 besluttet at såkalte "kritiske personellkategorier" skulle få bedre betingelser. Etter nye besøk hos aktuelt personell, hovedsakelig verkstedpersonell, er det registrert en bedring i rekrutteringssituasjonen. Det mangler likevel fremdeles kontraktspersonell på beredskapslistene.⁶⁹

Ved siden av det økonomiske aspektet, vanskeliggjøres rekrutteringen til støtteelementet fordi fagmiljøene det er mulig å rekruttere fra er ganske små. Et illustrerende eksempel i så måte er vedlikeholdspersonell til stridsvogner av typen Leopard II.⁷⁰ På grunn av anskaffelser av Leopard II i 2001–2003 til Hærens reaksjonsstyrke, er norske

⁶⁸ Begrepet "klar" er å forstå som "operativ og i stand til å løse oppdraget", eventuelt klar til innsetting.

⁶⁹ Samtale med Freddy Jensen, 6. juni 2003.

⁷⁰ Leopard II er stridsvogntype som inngår i Hærens reaksjonsstyrke.

vedlikeholdssoldater med kunnskaper og ferdighet til denne typen stridsvogner fortsatt en mangelvare. Kun åtte vedlikeholdssoldater er utdannet på Leopard II i Norge. Behovet i Hærens reaksjonsstyrke er totalt tolv soldater.⁷¹

Utfordringer knyttet til trening og utdanning

Mangfoldet og kompleksiteten i Nasjonalt støtteelement er utdanningskrevende. I henhold til utdanningskravene for reaksjonsstyrken skal de ulike fagområdene, så vel som generell stridsteknikk, beherskes under all forhold.⁷² Kompleksiteten blir ikke mindre av elementets internasjonale fokus, allerede i 1999 ble det påpekt sterkt økende krav til norske bidrag i internasjonale operasjoner; "både hva angår reaksjonstid, trening og utrustning og evne til å samvirke med andre lands styrker".⁷³

Øving og trening har en sentral plass i Hærens hurtige reaksjonsstyrke. I hovedsak er det to forskjellige kategorier av dette. For det første er det *samtreningsperiodene* som gjennomføres en gang i året, med inntil seks ukers varighet. En viktig hensikt er å trene hele Hærens hurtige reaksjonsstyrke som én avdeling. Samtreningen er videre nødvendig for å øve de såkalte basisfunksjonene innenfor den rammen som Hærens hurtige reaksjonsstyrke skal operere innenfor.⁷⁴ Selv om samtreningsperioden er viktig og gjennomføres kun en gang pr. år, har det til nå vist seg vanskelig å få perioden til å fungere for Nasjonalt støtteelements del. Under samtreningsperioden i 2003 bidro eksempelvis flere forhold til å trekke oppmerksomheten bort fra samtrentingen mellom Telemark bataljon og støtteelementet. I denne perioden

⁷¹ Samtale med Jørgen Dyrkorn, 11. august 2003.

⁷² CD-ROM. Mai 2003. *Utdanningsprogram for FIST-H*, Elverum: FIST-H (navigasjonskart: klikk 1) Hovedmeny 2) NSE/HRS 3) Felles FIST-H.

⁷³ St. meld. nr. 38. (1998–99), "Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner", s. 5.

⁷⁴ Basisfunksjonene, slik de er beskrevet i FFOD er kommando og kontroll, idstøtte, mobilitet, beskyttelse, etterretning og logistikk.

gjennomførte Nasjonalt støtteelement fagopplæring som gikk på bekostning av samtreningen. De øvrige delene av Hærens reaksjonsstyrke gjennomførte i deler av samtreningensperiode skyteøvelse. Understøttelsen av denne skyteøvelsen ble utført av Telemark bataljons egen trentropp. Dette skyldes at Nasjonalt støtteelement hadde fokus på utdanning på lavere nivå og ikke Hærens reaksjonsstyrke styrkens øvrige virksomhet. Et forhold som i tillegg fjernet fokuset bort fra samtreningensperiode i 2003, var nok styrkegenereringsprosessen knyttet til norsk deltakelse i Irak. Selv om rekke av disse forholdene altså var spesielle for perioden i 2003, er det en åpenbar utfordring å få den viktige samtreningensperiode til å fungere slik den er tenkt videre fremover. Det er her viktig å minne om at samtreningensperiode, hvor alt kontraktspersonellet er inne til tjeneste, er den eneste øvelsen i året som gir Hærens hurtige reaksjonsstyrke en realistisk samvirkeøvelse i full skala.

Den andre kategorien av øving og trening i Hærens reaksjonsstyrke er såkalte samøvelser. I motsetning til samtreningensperiodene inngår ikke personell på beredskapskontrakt i disse øvelsene, som dermed kan holdes hyppigere. Utfordringen for Nasjonalt støtteelement når det gjelder disse øvelsene, er at kun inntil 16 prosent av styrken får delta. Store deler av logistikken som støtteelementet skal ivareta, blir altså ikke øvd. I tillegg etableres det ofte under disse øvelsene spesielle ordninger og løsninger for at øvelsene skal gi et størst mulig øvingsutbytte for Telemark bataljon. Slike *ad hoc*-ordninger og løsninger kan være med på gi feilinnlæring, spesielt knyttet til rutiner, og gir ikke nødvendigvis relevant trening verken for støttende eller støttet avdeling. Et eksempel på dette er vedlikeholdet av strids- og panservogner som under samøvelser utføres av Forsvarets logistikkorganisasjon/Rena tekniske verksted, og altså ikke av vedlikeholdspersonell fra Nasjonalt støtteelement som i en skarp operasjon er tiltenkt oppgaven.

I tillegg til de to kategoriene nevnt ovenfor, er samtrening med andre lands logistikelementer i en internasjonal kontekst viktig for Nasjonalt støtteelement, men erfaringene er ennå sterkt begrenset på dette området. Elementet deltok i begrenset grad, med totalt 30 soldater, under samtrening i Ukraina i perioden 25. september til 24. oktober 2002. Det er et spørsmål om ikke det internasjonale fokus bør forsterkes. Deltakelse på øvelser i utlandet er viktig for militære styrker som senere skal delta i internasjonale operasjoner. Tryggheten og kompetansen slike øvelser gir, vil bety mye i senere skarpe operasjoner. Det er særlig viktig at personellet får erfaringer med betydningen av det internasjonale samspillet og av kulturelle forhold. En annen viktig dimensjon er at personellet under slike øvelser utveksler fagkunnskap med fagpersonell fra andre nasjoner. Dette er kompetanseutviklende. Etter øvelsen i Ukraina ble det konkludert med at fortsatt deltakelse på slike øvelser er avgjørende for å opprettholde kompetanse i den hurtige reaksjonsstyrken.⁷⁵ Samtidig er det klart at "en betydelig andel av Nasjonalt støtteelement personellet på beredskapslistene har erfaringer fra tidligere tjeneste i utlandet".⁷⁶ Disse erfaringene er verdifulle for de ulike fagområdene, og det innebærer at mange allerede har den trygghet og kompetanse en får gjennom internasjonalt samarbeid på dette området.

Konklusjon

På den ene siden har drøftingen vist at det er en rekke svakheter knyttet til logistikken til Hærens reaksjonsstyrke. Det er lite personell i daglig tjeneste, stor ubalanse i personelloppsetningen mellom Nasjonalt støtteelement og Telemark bataljon, mange små sårbare fagmiljøer, meget begrenset utholdenhet og fleksibilitet innen flere logistikkområder, begrenset samtrening som del av Hærens

⁷⁵ Samtale med Freddy Jensen, 6. juni 2003.

⁷⁶ Ibid.

reaksjonsstyrke, liten deltakelse på øvelser i utlandet, samt svak rekruttering av personell. Disse forhold underbygger at Nasjonalt støtteelement mangler forutsetninger for å løse sine oppgaver som del av Hærens reaksjonsstyrke i en høyintensitetskonflikt.

På den annen side kan en overdimensjonering av Nasjonalt støtteelement oppstå dersom avdelingen settes opp til daglig tjeneste i henhold til krigsoppsetningsplanen med hundre prosent bemanning. Løsninger for multinasjonalt samarbeid er aktuelt, men dette er vanskelig for førstekontingenten og i særdeleshet ved en høyintensiv operasjon. I fremtiden vil også forsterkninger med fagpersonell fra Norge være aktuelt.

Tiltak for å utvikle og øke det multinasjonale logistikksamarbeid bør nok vurderes nærmere. I tillegg kan det være aktuelt å etablere en plan for forsterkning av Nasjonalt støtteelement med fagpersonell fra Norge når dette anses nødvendig. Nasjonalt støtteelement har kun 30 soldater i daglig tjeneste og mangler fremdeles personell på beredskapslistene. Dette er de mest kritiske forhold knyttet til problemstillingen.

Kilder

- Allied Joint Logistic Doctrine*, AJP 4, May 2002.
 CD-ROM, *Utdanningsprogram for FIST-H*, Elverum: FIST-H (navigasjonskart: klikk 1) Hovedmeny 2) NSE/HRS 3) Felles FIST-H, mai 2003.
 Evalueringsrapport Exercise CAE 2002 fra NSE/HRS/FIST-H. Sessvollmoen, Nasjonalt Støtteelement.
Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD), Forsvarets overkommando 2000.
Logistikkonseptet for Hæren. Forsvarets overkommando, Hærstaben 2003.
NATO Principles and Policies for Logistics, MC 319/1, 15. juli 1997.

“Logistikkinspektørens strategidokument”, Utdannings og kompetansesenteret for Hærens logistikkvåpen (LOGUKS), Sessvollmoen 2003.

Nilsen, Terje, *Forsyningskjede for norske styrker i internasjonale operasjoner-FIST-H i Tyrkia scenariet* (S-14), FFI/NOTAT-200301180. Forsvarets forskningsinstitutt 9. april 2003.

Notat fra Jegerkorpset Akershus regiment. *Tapstall fra operasjoner i utlandet*. Notatet oppbevares ved HLS/LOGUKS.

Samtale 11. august 2003 med kaptein Jørgen Dyrkorn, operasjonsoffiser teknisk i Nasjonalt støtteelement.

Samtale 06. juni 2003 med Freddy Jensen, sjef for Nasjonalt støtteelement.

St. meld. nr. 38 (1998–99), “Tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner”.

St. prp. nr. 45 (2000–2001), “Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005”.

St. prp. nr. 55 (2001–2002), “Gjennomføringsproposisjonen – utfyllende rammer for omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005”.

www.haren.mil.no/fisth/start/article.jhtml?articleID=161326. Benyttet 5. desember 2003.

English Summary:**The Norwegian Army High Readiness Force**

The Norwegian Army is transforming from a Cold War structure based on massive mobilisation into a modern army with the emphasis on quality, agility and the capability of very fast deployment in national and international crises. A very important element within the new structure is a brand new force termed the "Norwegian Army High Readiness Force", created 1 August 2002. According to the Norwegian Army this force is robust enough to participate in sustained international military operations. In addition it is flexible enough to allow rapid response units to deploy in the field within a week. The force should be able to muster forces of battalion strength as well as specialized units.

In this study, three Norwegian army officers discuss different aspects of the Norwegian Army's High Readiness Force.

In the first contribution, Major Håkon Warø gives us a brief outline of the process that led to the creation of the High Readiness Force. Moreover he discusses to what extent the political intentions behind the creation of a high readiness force are fulfilled in the new structure. In particular Warø focuses on the difficult balance between fulfilling the political wish for very high readiness on the one hand and professional military considerations on the other.

In the second contribution, Major Ken-Tore Eriksen discusses one of the main units within the Norwegian Army High Readiness Force, namely a mechanized infantry battalion, termed the "Combined Arms Battalion". Eriksen examines the pros and cons of a heavy mechanized infantry battalion versus more light infantry concepts. The political, economical, doctrinal and allied aspects are discussed, and the author's concluding remark is that the new Norwegian Combined Arms Battalion is the right multi-purpose tool the

Norwegian authorities need in the complex security policy environment of today.

In the third contribution, Army Captain Audun Bye gives us a thorough examination of another main unit within the High Readiness Force, namely the National Support Element, which is responsible for logistical support in the field. Bye is referring to the great emphasis on military logistics in allied and national doctrines, and discusses to what extent the logistical support function is given priority. Bye stresses the fact that the support function has several obvious weaknesses. On the other hand the author accentuates the problems that can arise if a logistical support function is over-sized in peacetime. He is pointing at multi-national cooperation in military logistics as a possible answer to some of the challenges discussed.